

AUTORII ROMĂNI,
VECHI ȘI CONTIMPORANI

— — — — —
EDIȚIUNE ȘCOLARĂ
APROBATĂ DE MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE
ȘI AL CULTELOR.
— — — — —

POESII POPORALE

CULESE DE

V. ALECSANDRI

BUCURESCI

Editura LIBRĂRIEI SOCECU & Comp.

1900

Ed.VII

Prețul 55 bani

AUTORII ROMÂNÎ,
VECHÎ ȘI CONTIMPORANÎ.

EDIȚIUNE ȘCOLARĂ
APROBATA DE MINISTERUL INSTRUȚIUNII PUBLICE
ȘI AL CULTELOR.

POESII POPORALE

CULESE DE
V. ALECSANDRI

BUCURESCI
Editura LIBRĂRIEI SOCECU & Comp.
1900

60986. — *Stabilimentul grafic I. V. Socecă — București.*

Ed. VII.

Eng Feldman

POESII POPORALE

CULESE DE

V. ALECSANDRI

POESIA POPORALĂ

Poesiile populare sunt plăsmuiră ale unor ómenă necunoscuți. Fiind potrivite cu felul de a vedé și de a simți al poporului, ele aă plăcut și aă fost învățate și de alții pe de rost. Astfel aă trecut din gură în gură și aă fost duse de la Nistru la Tisa și de la Dorna la Dunăre. Tot astfel aă putut și pot să treacă în graiul viiă al poporului și opere ale poeților cărturari și să devie poesiă populare.

Poesiile populare, nefiind scrise, foarte ușor se schimbă, fiind-că fiește-care le preface potrivit cu gustul lui. Tocmai prin aceste prefaceri ele înce-tează a mai fi creațiuni individuale și devin în cele din urmă un product național în cel mai ade-vărat înțeles al cuvântului.

Poesiile populare și în deosebi cele culese de Vasilie Alecsandri sunt cea mai prețioasă parte din

literatura română. Ca formă și ca conținut, dar mai ales ca conținut, ele sunt mai presus de operele originale ale orîși-cărui poet român.

V. Alecsandri a publicat întreaga colecțiune în anul 1862 ca contribuțiune pentru zidirea «*Asilului Elena Dómnă*». El a adresat atunci Măriei Sale Elenei Dómnă următoarea scrisóre:

MĂRIEI SALE DÔMNEI ELENA

PREA ÎNĂLTĂTĂ DÔMNĂ,

Intr'un şir de mai mulţi ani m'am ocupat cu adunarea şi coordonarea Poesiilor poporale din Țările Românesce şi am parvenit a forma o culegere preţioasă de balade, de legende şi de felurite cântece improvizate de poporul Român în orele sale de suferinţă seú de veselie, de cădere seú de mărire.

O parte din acele pietre scumpe ale comorií geniului Românesc aú fost scóse la lumină şi traduse în limbile francesă, englesă şi germană. Fiind pretutindene bine primite şi admirate, ele aú deşteptat luarea aminte a ómenilor erudiţi şi aú contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra naţiei nóstre de atâţi secoi uitate şi părăsite pe marginile Orientului.

Complectând acum, precât mi-a fost prin putinţă, colecţia începută şi dorind a face ca se contribue însuşi geniul poporului în folosul Asilului de copii găsiţi ce pórtă numele Înălţimei Vóstre, ieú îndrăsnéla a dărui acestuí aşedămênt manuscrisul meú de poesii culese din gura poporului.

Ele coprind glasurile intime ale sufletului seŭ
și merită de a fi unite cu glasurile de recuno-
scință și de binecuvîntare ce resună împrejurul
numelui Înălțimei Vóstre. Ele sunt copii-găsiț
aí geniului Românesc, și dar aŭ dreptul a se bu-
cura de îmbrățișarea Inaltei Protectóre a Asilului
Elena.

Am onorul a fi cu cel mai adînc respect
al Înălțimei Vóstre

prea plecat și supus servitor

V Alecsandri.

Octomvrie 1808.

SCRISÓREA MĂRIEI SALE DÓMNEI

DOMNUL MEU,

Nu voiŭ se întârziŭ mai mult a vŭ mulŭămii pentru buna ŭi marinimósa cugetare ce aŭi avut. Am cetit cu plăcere scrisórea, prin care înŭi dedi-caŭi complecta ediŭie a poesiilor naŭionale culese de D-vóstră. Vŭ mulŭănesc ca Română ŭi ca Dómnă.

Ca Română, căci aŭi alăturat numele meŭ la acéstă lucrare patriotică, la aceste cântece scăpate de uŭtare, mulŭămită serióselor vóstre cercetări, ŭi carele amintesc bucuriile, durerile, istoria ŭi simŭimintele Ţeriŭ. Fără a ridica ceva din caracterul naiv al expresiei poporale, aŭi mlădiat cu o rară fericire forma acestor încercări înŭeitóre. De acum înainte aceste foŭ respândite ale trecutului nostru sunt aședate pe o carte frumósă, ŭi orŭi cât de modest aŭi fi la partea ce vi se cuvine, Româniŭ nu vor despărŭi nici o dată de Doine, Balade ŭi Lăcrimióre numele poetului, care a aruncat o strŭlucire atât de vie asupra literaturŭi naŭionale.

Ca Dómnă, vŭ mulŭemesc că aŭi dat ca desŭ-vŭrșită proprietate rodul ocupării vóstre de mai

mulți ani la Asilul ce am fondat pentru prunci-găsiți. Acastă lucrare este o comoră adevărată pentru bieții mei micuți adăpostiți, și o priimesce cu recunoscință.

Vroesc ca edițiile ce se vor face și se vor vinde în folosul Asilului Elena se fie demne de geniu poetic al Românilor.

Vom comanda două, din carele una, ediție de lucș, pentru admiratorii frumseților poeziei populare; cea-laltă, ediție tipărită cu caractere, fiind menită a se vinde cu prețul cel mai mic, va servi a duce cântecele naționale ale României în sînul munților, în sate, în Mănăstiri, de unde le-ați cules cu pietate.

Dar mai mult în Asilul-Elena acele poezii se vor păstra, căci ele, puse pe musică, vor legăna tinerele ființe adăpostite în el. — Micii copilași ai Asilului meu le vor cânta, și atunci voi fi îndeplinit acea gingașă cugetare din scrisoarea voastră de a dedica pruncilor-găsiți din România aceste poezii, pe care le numiți «Copii găsiți ai geniului Românesc».

Primiți, Domnul meu, cu espresia recunoscinței pe acea a stimei mele particulare.

Elena

București, 10 Octomvrie 1852.

Drept prefață marele nostru poet a publicat în fruntea volumului următoarea caracterizare a poeziei populare:

POESIA POPORALĂ

Românul e născut poet:

Inzestrat de natură cu o închipuire strălucită și cu o inimă simțitoare, el își revarsă tăinele sufletului în melodii armonioase și în poezii improvizate.

De'l muncesce dorul, de'l coprinde veselia, de'l minunează vre-o faptă măreță, el își cântă durerile și mulțămirile, își cântă eroii, își cântă istoria, și astă-feliu sufletul seü e un isvor nesfârșit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu pöte fi mai interesant de cât a studia caracterul acestuï popor în cuprinsul cânte-

celor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii și toate rațele geniului său.

Comori neprețuite de simțiri duióse, de idei înalte, de notițe istorice, de crederi superstițioase, de datini strămoșesci și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și rădăcină în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scosă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația Română.

Aceste poezii se împart în trei clase deosebite:

1. Cântecul bătrânesc sau Balade,
2. Doine,
3. Hore.

Baladele sunt mici poemuri asupra întâmplărilor istorice și asupra faptelor mărețe.

Doinele cuprind toate cântecul de doruri, de iubire și de jale

Horele sunt cântecul de veselie al poporului

Pe lângă aceste se mai află unele cântecul, *Colinde*, care au un caracter religios, precum: *Nascerea lui Hristos*, *Florile albe*, *Plugul*, etc., ce se cântă în ajunurile Crăciunului și al anului nou.

Toate aceste poezii, fără dată sigură și fără nume de autori, sunt ascunse de secolii întregi, ca niște petre scumpe, în sânul poporului. Ele sunt espuse a se pierde; prin urmare e o sfântă datorie de a le căuta și a le feri de noienul timpului și al uitării.

Datoria acésta am cercat să o îndeplinesc. Agiutat de câte-va persóne, ear mai cu sémă de C. A. Russo, am adunat în deosebite călătorii prin munții și prin câmpiile înflorite ale țerii nóstre o mare parte din poesiile populare, și acum sevîrșind coordonarea lor, le închin patriei mele ca cea mai mare dréptă avere a ei.

Moldova 1852.

Nota. — Acéstă prefață a fost tipărită în broșura 1, a baladelor — 1852.

MIORIȚA

Peste-un picior de plaiu,
Pe-o gură de raiu,
Eată vinu în cale,
Se coborū de vale
Treī turme de miei
Cu treī cĳobănei.
Unu-ī Moldovan,
Unuī Ungurean
Și unu-ī Vrâncean.¹
Ear cel Ungurean
Și cu cel Vrâncean.
Mări, se vorbiră,
Eī se sfătuiră
Pe l'apus de sóre
Ca se mi-l omóre
Pe cel Moldovan
Că-ī mai ortoman,

Și-are oi mai multe
 Mândre și cornute
 Și cai învățați
 Și câni mai bărbați!...
 Dar cea Mioriță
 Cu lâna plăviță
 De trei zile 'ncóce
 Gura nu-î mai tace,
 Érba nu-î mai place
 «— Mioriță lae,
 Lae, bucalae,
 De trei zile 'ncóce
 Gura nu'ți mai tace!
 Orî érbă nu'ți place,
 Orî ești bolnăvióră,
 Drăguță Mióră?
 — Drăguțule bace!
 Dăți oile 'ncoace
 La negru Zăvoi
 Că-î érbă de noi
 Și umbră de voi
 Stăpâne, stăpâne
 Iți chîamă ș'un lăne,
 Cel mai bărbătesc
 Și cel mai frățesc,
 Că l'apus de sóre
 Vréu se mi te-omóre

Baciul Ungurean
Și cu cel Vrâncean.
— Oiță Bîrsană,²
De esci năsdăvană
Și de a fi se mor³
In câmp de mohor,
Se spuî lui Vrâncean
Și lui Ungurean,
Ca se mă îngrope
Aice pe-aprópe
In strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
In dosul stâniî
Se'mî aud câniî.
Aste să le spuî,
Ear la cap se'mî puî
Flueraș de fac,
Mult ȃice cu drag !
Flueraș de os,
Mult ȃice duîos !
Flueraș de soc,
Mult ȃice cu foc:
Vântul când a bate
Prin ele-a răsbate
Ș'oile s'or strînge,
Pe mine m'or plânge
Cu lacrămî de sânge !

Ear tu de omor
Să nu le spuî lor.
Să le spuî curat,
Că m'am însurat
Că-o mândră Crăiasă,
A lumii mirésă ;⁴
Că la nunta mea
Aă căđut o stea ;⁵
Sórele şi luna
Mi-aă ţinut cununa,
Brađi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi.
Preoţi munţii mari,
Păseri lăutari,
Păserele mi
Şi stele tăcliî !
Ear dacă-î zări,
Dacă-î întâlni
Maîcuţă bêtrână
Cu brîul de lână,
Din ochi lăcrêmând,
Pe câmp alergând,
De toţi întrebând
Şi la toţi đicând !
Cine-a cunoscut
Cine 'mî-a vėđut
Mândru cîobănel

Tras printr'un inel ?
Fețișóra lui
Spuma laptelui;
Mustecîóra lui
Spicul grâului;
Perişorul lui
Péna corbului;
Ochişorii lui
Mura câmpului!...
Tu, Mióra mea,
Să te 'ndurî de ea
Şi-î spune curat,
Că m'am însurat
Că-o fată de Crai
Pe-o gură de rai.
Ear la cea maică
Să nu spuî, drăguţă,
Că la nunta mea
A cădut o stea,
C'am avut nuntaşi
Brađi şi păltinaşi,
Preoţi munţii mari,
Păseri lăutari,
Păserele miî
Şi stele făcliî!...

N O T E

¹ *Unu-î Moldovean*

Unu-î Ungurean

Şi unu-î Vrâncean

Adecă: unu-î de pe valea Moldovei, unul din munţii Vrancei şi unul din Ardeal. Din nesciinţă, poporul nostru confundă ades numele de Ardelean cu cel de Ungurean, căci el încă nu a ajuns a cunoşte întinderea pământului locuit de Românii. El nu ştie că dincolo de toate hotarele Moldovei şi ale Valachiei, peste Carpaţi şi pînă la Tisa, peste Dunăre şi pînă în centrul Macedoniei, peste pîraele Milcovul şi Molna, şi peste riul Prutului se află fraţi de ai lui, cu acelaşi port, aceleaşi obiceiuri, aceleaşi credinţe, aceeaşi limbă, acelaşi trecut de glorie şi de suferinţe, precum şi acelaşi viitor !

² *Oiţă Birzană*

Bîrsa, în Ardeal.

³ *Şi de-a fi să mor*

Românul are mare plecare de a crede în sîrta ! El îşi împarte viaţa în zile bune şi zile rele, în ore ce aducă cu ele fericire sau nenorocire. Ast-fel întîmplările lumii îl găsesc totdeauna pregătit a primi lovirile lor, căci el se întăresce în credinţa mîngăitoare, că *aşa i-a fost scris ! aşa i-a fost zodia ! aşa i-a fost să fie !* etc.

⁴ *O mîndră crăiasă*

A lumii mirésă

Mórtea ! Ea domnesce ca o regină asupra omenirii şi e tot o dată mirésă lumii. Tot omul e logodit cu mórtea din minutul ce el intră în viaţă.

Românul iubesce imaginile poetice, de pildă :

Un om bun, e bun ca sînul mamei, sau e bun de pus pe rană.

Un voinic e Păunaş de codru.

Un tînăr cu pîrul alb e nins în luna lui Maiu.
Femeea frumósă e ruptă din sóre . . . etc.

⁵ *A cădút o stea*

Stelele aú mare înrîurire asupra închipuirii Romînuí. El crede că tot omul în cerúrí are câte o stea ce este tîinic legată de sórta lui. Aşa stéua omuluí se întunecă când el este ameninţat de vre o cursă, şi cade din vezduh când el se apropie de finitul vieţii. Pentru dînsul un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sunt stele carele, după crederea poporuluí, se arată ca prevestiri de mari întêmplări pe pămînt, precum unele stele roşii ca de sînge ce apar înaintea resbóielor . . . etc.

⁶ *Mî-aú fínut cununa*

Cununa de nuntă, care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununiei. Sórele şi Luna ţin aici locul nunilor mari.

DOLCA

Pe câmpul Tinekiei,
Pe zarele câmpiei
Răsărit-aū florile
Odată cu zorile?
N'aū răsărit florile
Ș'a dus Costea oile
De-a așeḃat stânele
Pe tóte movilele.
Aḃi e lună și mână e marți:
Plécă Costea la Galați
Se iě sare
La mióre
Și bolovanī
La cārlanī
Și tărițe
La oițe
Și glugī marī
La ceī zārari,
Și opincī
La ceī voīnicī,

Éră Costea cum mergea,
Cu Fulga se întelnea,
Fulga cel cu barba négră
Și cu mintea neîntregă.
Necăjit și obosit
De trei țile flămândit.
«Aleî ! Fulgo, drăgul meu,
Să faci cum ți-oîu țice eû :
Mergî la stâna mea cu bine
Să-ți îei un dar de la mine, ¹
Treî mióre de frigare
Ș'âncă una de căldare,
Ca se-ți fie de prândare.»
Fulgă cel cu barbă négră,
Dar cu mintea neîntregă
Sus la stână se ducea
Ș'oile cât le vedea,
Cârdurî, cârdurî le rupea,
Cu botâul le mâna
In codru la Pandina.
Ear Costea, când se'ntorcea,
Mare pagubă 'și vedea
Că lui, mări, nu-î venea
Nici laptele la mulsóre,
Nici cașul la 'nchîegătóre,
Nici urda la 'nvelitóre!
Costea mult nu se 'ngâîma,

El dulăii toți chiema,
Un caș dulce desvălia,
Opt decî de felii tăia,
Patru-decî la puî de cânî,
Patru-decî la cânî bătrânî.
Toți în grabă le mânca
Dar sama nici că și-o da.
Când la urma tuturor
Ean că venia 'ncetișor
Schîopătând, schelălăind,
Laturile cam țiind,
Dolca, haîta cea bătrână
Ce scia rîndul la stână.
Ea venia, nu prea venia,
«Dolca fă,» Costea 'î dicea,
«Unde-mî e averea mea?»
Dolca 'ncet schelălăia,
La pămînt se întindea.
«Dolca fă, tu escî bătrână,
Tu sciî rîndul de la stână.
Eû pe tine te-am grijit,
Tot cu lapte te-am hrănit.
Dolca fă, cum de-ai lăsat,
Furiî stâna de-aû prădat?»
Gemea Dolca, se culca,
Laba ruptă 'și arăta:
«Dolca mea, Dolcuță fa !

Furiî laba ții-aŭ rănit,
Când la dînșii ai sărit?
Dacă-mî escî tu pricepută
Și nu te-arăți prefăcută,
Înainte să apuci
Și la fur drept se mă duci,
Pe urmele oilor
Prin pajistea florilor.»
Dolca vesel se scula,
Câmpul de-alung apuca,
Botul prin érbă vîrînd,
Urmele tot mirosind.
Urma'î ici, urma-î colea,
Dolca nici c'o prăpădea.
Țiua 'ntrégă ea mergea
Și 'ndeséra agiungea
În codru la Pandina
Ce de foc se lumina.
Când în codru se'ndesîa
Bîetul Costea ce zăria?
Fulga masă că-și gătia,
Miei de pele că-î jupîa.
Care prin frigări frigea,
Care prin căldări ferbea!
«Masă bună, veselie!»
Striga Costea cu mînie,
Și Dolca se răpeșă,

La Fulga mereu bătea,
Ér Fulga cum o zăria
Crunt de spaîmă tresăria.
«Aleî, Fulgo, barbă négra,
Dar cu mintea neîntregă,
Când la drum te-am întelnit
Eû, mări, ți-am dăruit
Treî mióre de frigare
Ș'âncă una de căldare
Ca să-ți fie de prândare,
Și în loc de mulțamită,
Ca o féră flămênđită,
Tótă stîna mî-aî răpit
Și pe Dolca mî-aî rănit!
Stăî, mēî Fulgo barbă négră,
Să te fac cu mintea 'ntregă.»
Și cum sta și'l judeca
Inima î-o despica
Și Dolcăî o arunca,
Éră Dolca n'-o mânca,
Inima de vîndător²
E venin otrăvitor !

N O T E

¹ *Se-ți îcî un dar de la mine*

Generositatea este una din calitățile Românului. Inima lui blândă și darnică îl îndemnă tot de-una a veni în ajutor celui

nevoeș. Luî îi place a împărți bucățica luî cu altul, de-acolo a născut datina ospetiei.

² *Inima de vîndător
E venin otrăvitor.*

Nerecunoscința este în ochii Românului una din cele mai urite patimi omenesci.

'I-am mîncat pânea și sarea, nu pot se'î plătesc cu reî, și nemulțemitorului i se ie darul, sunt dicetóre poporale, care arată, cât de frumoșe simțeminte se află în inima poporului nostru.

Acéstă baladă a Dolcâi, precum și acea a Mioriței le-am cules din gura unui bacîu, anume Udrea, de la stâna de pe muntele Ceahleu. Acel păstor suna din buciîm cu o putere extraordinară, în cât munții se resunaî în mare depărtare. El cânta și din fluer mai multe cântece cîobănesci, ér mai cu sémă Doîna cu o espresie de înduioșare ce aducea lacrămî în ochii celor care îl ascultaî.

La anul 1842, într'o frumoșă séră de vară, urcîndume la stâna din Ceahleu, unde auđisem resunînd buciîmul luî Udrea, am asistat la unul din cele mai subline spectacole ale naturei, luminate de rađele asfințitului sórelui ; ér după ce nóptea preseră ceriî cu stele, me așeđaiî cu Udrea și cu alți păstorî împregîurul unui loc, și petrecuiî până 'n zîori cu cântecele de la munte. Udrea îmi spune că tatăl seî sciea mulțime de balade, între care acele a luî Traian și a luî Aurelian, dar din nenorocire el le luase cu dînsul în mormînt.

Ș A L G A

Șus pe malul Dunărei,
La perdéua cu câni rei
A Șalghiî a vėdaneî
Este-o turmă de cãrlanî
Pãscută de opt cïobanî,
Turma Șalghiî cea frumósă
Ca Șoimul de inimósă.¹
La perdea în mieđul nopței
Nemerit-aũ haĩduceî,
Nemerit-aũ, nãvãlit-aũ,
Paloșele zîngãnit-aũ,
Pe cïobanî legatu-mi-ĩ-aũ,
Dulãii 'mpușcatu-mi-ĩ-aũ.
Ear pe baciul cel maĩ mare
Il fereca și maĩ tare
Cu cotele la spinare
De striga că răũ îl dóre :

«Căpitan Caracatuci
Vătăjel peste haïducî !
Peste cincî sute şi cincî,
Tot haïducî de cei voïnicî.
De-ai făcut vr'o dată bine,
Fă-ţi o milă şi cu mine
Şi 'mî deslégă braţele,
Reu me dor sërmane !»
Căpitanul se 'mblândîia,
Braţele-î le slobođîia.
Éră bacîul, cum scăpa,
Mâna 'n sînu-şî o băga,
Bucîum de aur căta
Şi de treî orî bucîuma
Văile se resuna,
Frunđele se clătina,
Şalga 'n somnu-î l'auđra.
Din somn Şalga se tređîia,
La sócră-sa se ducea
Şi din gură aşa-î đicea :
«Maică, maîculiţa mea !
N'auđişî tu bucîumând
Şi văile resunând ?
Nu sciû, maică, cîobaniî
Retăcit-aû cârlaniî,
Orî drumul aû rătăcit,
Orî haïducî î-aû năvălit?»

Baba sócra răspundea :
«Mergî, te culcă, fata mea,
De ciobanî nu te 'ngrija,
C'aşa bucîum eî cu dor,
Cînd li-e dor de casa lor.»
Sócra bine nu sfîrşia,
Şalga ear că auđia
Glas de bucîum resunînd,
Pîn' în suflet resbătînd.
«Heî! copii, copii argaţi!
Somnul dulce voi lăsaţi,
Ş'un cal îute'mî înşeuai,
Puneţi şeuă bărbătesce,
Se încalec voîniceşte.»
Ea pe cal se arunca
Şi spre Dunăre alerga
Haulind si chiuind,
Buzduganul învîrtind.
Cît haîduciî o zăriaŭ,
Loc de fugă nu găsiaŭ,
Éră Şalga-î urmăria
Şi din gură aşa răcnia :
«Ean aştépt', aştépt', aştéptă
Se luptăm la luptă dreptă,
Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haîducî,
Peste cincî sute şi cincî

Tot haïducî de cei voïnicî!
Stăi pe loc se ne'ntîlnim,
Doue vorbe se grăim
Și 'n arme să ne lovim.
Că me jur pe Dumneđeū!
Se te 'nvêț eū, fêtul meū,
Cum se légă cïobaniî,
Cum se pradă cârlăniî. »
Căpitan Caracatucî,
Cetaș mare de haïducî³
Se ducea, ducea, ducea,
Nicî capul nu'și întorcea.
Șalga-î icî, Șalga-î colea,
Capul din fugă-î tăia!
Capu 'n urmă remânea,
Trupu 'naînte fugîa,
Sângele pârîu curgea,
Drumul roș că se făcea!

.

Ci-că, mări, de pe-atuncî,
Când vin cete de haïducî,
Drumul lor nicî că greșesc,
Nicî că, đeū maî nimeresc,
La perdéoa cu câni reî
A Șalghiî a vëdaneî,
De pe malul Dunăreî.

N O T E

¹ *Ca Șoimul de inimă*

Șoimul e pasere răpitoare, mai mare decât ulul și mai mic decât vulturul, însă foarte îndrăzneț și rapid în zborul său. El trăese în munții Carpați și 'și face cuibul pe stânci înalte.

Șoimul venéază păseri mari, precum ghiște sălbatică, cucore, drochi etc., care trec în cârduri prin Moldova și pribegesc din țară la apropierea timpului de iarnă. Când el zărește un cârd de acele păseri călătore, își ie zborul de se înalță mult deasupra lor, apoi se repede din senin ca o săgétă și lovesce paserile cu osul peptului, încât aceste cad amete și se ucid zdrobinduse de stânci.

În timpurile de demult, strămoșii noștri aveau obiceiul de a îmblânzi șoimii și a'î deprinde la vânat precum se face și astăzi cu coroi, și se vede că meșteșugul lor era foarte vestit, de vreme ce Șoimii făceau parte din tributul ce se plătea Sultanilor după închinarea Moldovii. Acest tribut ce purta numele de *dar spre semn de închinare* se compunea din 4000 galbeni, 40 epe și 14 Șoimi.

Șoimul se vede ades figurând în balade ca imagine de vitejie și de răpedime. Un voinic e *Căpitan Șoiman* și are ochi *Șoimulești*. Un cal sprinten sboră ca *Șoimul*. În balada lui Serb-Sarac, descrierea alergării cailor pe câmpul de la Haidar Pașa e făcută în chipul cel mai poetic:

Alalah! ca! arăbesci,
Alalah! ca! tătăresci,
Cum mișcău copitele
Ca Șoimii aripile.

² *Bucium de aur căta.*

În letopisețele noastre se dice că semnalul de războiu se da prin bucume. Domniul poruncia a bucuma, când oștea română

era gata a se încheșta la luptă cu dușmanul. Este dar de presupus, că în secolii de înainte buclumul nu era numai o țevie de cireș, ca acela al cîobanilor de la munte, ci un instrument de metal, un soi de trîmbiță militară.

⁸ *Cetaș mare de haiducă*

Adecă: Căpitan de ceta.

MOGOȘ VORNICUL

In oraș la București
Tot să stai și se privesc
Pe cei șapte voîniceî,
Mândri puîșori de zmeî,
Șapte frați ca șapte brați,
Toți de-ai lui Mogoș cumnați.
Eî în capul podului
În fruntea norodului
Așteptău pe sora lor
Și pe mândru-î soțior,
Mogoș, vornicul bogat
Ce glumesce ne'ncetat.
Eî la umbră se culcău,
Beau voios și ospetau,
Cu ploscuța închina,
De cincî vedre ș'o oca,

Vadra Țarigradului,
 Măsura 'mpăratului.
 Ear fratele cel mai mare,
 (Că-î mai mare, minte n'are)
 Pe drum ochi 'și alerga
 Și cu glas dogit striga :
 «Zăriți voi ce zăresc eu?
 Eată vine ca un zmeu,
 Vine Mogoș vornicul
 Călare pe galbinul.»
 Frații toți mi se sculaă,
 Peste câmpuri se uitaă,
 Și vedeaă, mări, vedeaă
 Cum venia Mogoș, venia:
 «Bună Țioa, șapte frați,
 Șapte frați ca șapte brați!
 — Bun sosit, frate cumnate,
 Ai venit pe ne-așteptate;
 Dar unde ți-e soțiora?
 Ce ni-ai tăcut sorióra?
 Orî póte c'ai și uítat
 Cătră noi că te-ai legat,
 Când pe Stanca ne-ai luat,
 S'o aduci la frățiorî
 Pe iarnă de noue orî,
 Că's mai multe sərbătorî;
 Pe vară de patru orî,

Că's mai multe lucrători?
— Ba, măi frați, eu n'am uitat
Cătră voi că m'am legat
Și cu Stanca am plecat
S'o aduc la desfătat,
Dar în drumul părăsit
Turci, Tătari ne-aū întâlnit
Și pe Stanca mī-aū răpit.
— Pe Stăncuța ni-aū răpit,
Și tu, Mogoș, ai fugit?
Cu cei furī nu te-ai luptat,
După ei nu te-ai luat
Noue anī să-ī tot alungī
Și cu mórtea să-ī ajungī?
Morī dar, căne blestemat!
Că ție nu ți-a fost dat,
Ca se fī vrednic cumnat
Cu-ai Stăncuței șapte frați,
Șapte frați ca șapte brađi!
Și cu toți crunt turbaū
Paloșele ridicaū.
Ear fratele cel mai mare
(Că-ī mai mare, minte n'are)
Paloșul mī'l învîrtīa,
În Mogoș îl asvîrlīa,
Dar nici că mī'l nimerīa.
Paloșu 'n vînt vījiīa,

De-un zid mare se lovă
Și 'ndêrêpt se întorcea,
Lângă Mogoș de cădea
Și 'n pământ se îngropa
Și până în mănunchiū intra.
Ear fratele cel mai mic,
(Că-î mai mic, e mai voinic)
Paloșul mi'l învîrtia,
În Mogoș îl asvîrlia
Și prin inimă 'l junghia!
Când de-odată ce vedea,
Ce vedea și nu credea?
O teleagă zugrăvită,
Pe din luntru poleită,
Cu doi-spre-șcece telegarî,
Telegarî cu cóme mari,
Și 'n telégă sora lor
Înflorind ca un bujor?
«Bună ȝioa, fraȝiî mei,
Șépte puișori de zmeî!
Dar unde vi'e cumnatul?
Ce mî-aȝi tăcut bărbatul?
— L'am trimisîn iad de-adrept
Cu șapte paloșe 'n pept,
Că nu-î vrednic să trăéscă
Și cu noi să se rudéscă
Cine 'n órdă păgânéscă

— 28 —

Nu ştie să vitejască
Şi nevasta să-şi păzască!
— Va! de mine! ce-aţi făcut!
Va! de voi! n'aţi priceput
Cum că Mogoş a glumit
Când de mine vi-a grăit?
Bine vorba nu sfârşia,
Lacrămă din ochi îi eşia,
Lângă Mogoş ea cădea,
Cu braţele 'l cuprindea,
Îl bocea, îi dismierda,
Apo! sufletul şi'l da
În capătul podului,
În ochii norodului.

N O T E

Póte că legenda raportată aici să fie isvorul, de unde se trage
numele podului Mogoşoii din Bucuresci.

TOMA ALIMOȘ

Departe, frate, departe,
Departe și nici pré fórte,
Șus, pe șesul Nistrului,¹
Pe pământul Turcului,
Colo'n zarea celor culmî,
La grópa cu cincî ulmî
Ce rěsarũ dintr'o tulpinã
Ca cincî frați de la o mumã
Ședea Toma Alimoș,
Boer din țera de jos;
Ședea Toma cel vestit
Lângã Murgu-î priponit
Cu țerușul de argint
Bătut în negru pământ;²
Și pe érbã cum ședea,
Mîndrã masã 'și întindea
Și tot bea și veselîa

Și din gură-așa dicea :
 «Închinare-aș și n'am cui !³
 Închinare-aș Murgului,
 Dar mî-e Murgul cam nebun
 Și de fugă numai bun.
 Închinare-aș armelor,
 Armelor surorilor,
 Dar și ele's lemne seci,
 Lemne seci, oțele reci !
 Închina-voiu ulmilor,
 Urieșii culmilor,
 Că sunt gata să'mă răspunde
 Cu frémăt voios de frunze
 Și 'n vezduh s'or clătina
 Și mie s'or închina !»
 Eată, mări, cum grăia,
 Că'n departe auđia
 Un nechez ce nechezia
 Și se tot apropia.
 Toma 'ncet mi se scula,
 Peste câmpuri se uita
 Și zăria un hoțoman
 Pe-un cal negru Dobrogean,
 Un cal sprinten voînicesc....
 Plătia cât un cal Domnesc.
 Hoțomanul nalt, pletos,⁵
 Cum e un ștejar frunđos,

Era Manea cel spătos
Cu cojoc mare, mișos,
Cu cojoc întors pe dos ⁶
Și cu ghioga nestrugită,
Numai din topor cioplită.
El la Toma 'ncet venia
Și din gură-așa-î grăia:
— Alei! Toma Alimoș,
Boer din țera de jos,
Ce ne calcă moșiile
Și ne strică fânețele? »
Boer Toma Alimoș
Îi da ploșca cu vin roș :
— Să trăesci, Mane fârtate !
Dăți mânia după spate,
Ca se bem în jumătate. » ⁸
Manea cu stênga lua,
Cu drépta se înarma,
Paloșul din sîn scotea
Ș'asa bine 'l învîrtea,
Ș'asa bine mi'l chitîa,
Că pe Toma mi'l tăia
Pe la furca peptului,
La încinsul brîului,
Deasupra buricului
Unde'î greū voinicului. ²
Toma crunt se oțeria.

Manea 'n scări se 'nțepenă
Dos la fugă și puneă.
«Alele! fecior de lele!
Căci răpiși ȕilele mele!
De te-aș prinde 'n mâna mea.
ȕile tu n'ai mai avea!»
Și cum sta de cuvînta,
Mațele și le-aduna,
In coșurî și le băga,
Pe d'asupra se 'ncingea
Și la Murgu-î se ducea
Și cu Murgu-așa grăia
« — Alele! Murguleț mic,
Ale! dragul meu voinic!
De-ai puté la bătrînețe
Cum puteai la tinerețe!»
Murgul ochii 'și aprindea,
Nechezia și răspundea :
— Eată cóma, saî pe mine
Și de-acum te ține bine
Să 'ți arăt la bătrînețe
Ce-am plătit la tinerețe!»
Toma iute încăleca,
După Manea se lua
Și mereu, mereu striga :
«Alele! Murguleț mic,
Ale! Murgul meu voinic

Așterne-te drumului¹⁰
 Ca și érba câmpului
 La suflarea vântului!»
 Murgul mic se așternă,
 Manea 'n lături se zăria;
 Toma răcnea și turba:
 «Tăiatu-m'ai tâlhăresce,
 Fugitu-măi mișelesce;
 De te-aș prinde 'n mâna mea,
 Țile tu n'ai mai avea.
 Stăi pe loc să ne întâlhim
 Doue vorbe să grăim,
 Doue vorbe oțelite
 Cu paloșele grăite!»
 Manea 'n lături tot fugia,
 Eară Toma 'l ajungea
 Ș'asa bine mi'l chită,
 Că din fugă mi'l tăia
 Jumătatea trupului
 Cu trei cóste a negrului
 Manea 'n doue jos cădea,
 Toma Murgului dicea:
 «Ale! Murguleț mic,
 Ale! dragul meu voinic!
 Ochi'mi se păingenesc,
 Norii sus se învîrtesc:
 Te grăbesce-alérgă, fugi,

Și ca ghîndul se me ducă ¹¹
Colo'n zarea celor culmă,
La gropana cu cincă ulmă,
Că eă, Murgule, oiă muri,
Pe tine n'oă măi sări!
Ear când sufletul mă-oiă da,
Când nu te-oiă măi desmîerda,
Din copită se-șă faciă sapă,
Lângă ulmă se-mă faciă o grópă
Și cu dinșă se me-apucă,
În taînișă se m'aruncă.
Ulmă că s'or clătina,
Frunșă că s'a scutura,
Trupul că mă-a astupa! »

N O T E

¹ *Sus pe șesul Nistrului
Pe pămîntul Turcului.*

În partea Basarabiei de jos, ce purta numele de Bugeac.

² *Bătut în negru pămînt.*

Pămîntul din țările locuite de Români e vestit pentru calitatea lui mănósă. E un soi de pămînt vegetal, negru și gras, care dă ródă îmbelșugate. De aceea Români l'aă sacrificat în gîndul lor și îi dică *sfințitul pămînt! el te adăpostesce, el te învelesce!* Vechii Români daă pămîntului numele de *mamă*.

³ *Închinare-aș și n'am cu!*

Una din mulțumirile Românului e de a închina pân'a nu bé. Cuvintele obicnuite la asemenea închinări sunt: *Noroc să dea Dumnezeu! și la anul cu bine! voe bună în belșug și cu opt boi la plug, etc.*

⁴ *Pe un cal negru Dobrogean.*

Caii din Dobrogea erau cunoscuți pentru cualitatea lor ca și acei din Bugeac. Erau un soi de cai sălbatici crescuți în câmpiile pustiilor din Dobrogea și de soiuri tătare.

⁵ *Hoțomanul, nalt, pletos.*

Pletele sunt un semn de bărbăție în ochii Românilor. Ei le poartă lungi și se mândresc de dînsele. Una din cele mai adânci mahniri ale flăcăilor ce sunt luați la ôste este că disciplina militară îi silește a se despărți de podoba firăscă a capului.

⁶ *Cu cojoc întors pe dos.*

Se dice de un om aprins de mânie, că și-a întors cojocul pe dos.

⁷ *Se trăesci, Mane, fărtate.*

Cuvîntul fărtat e compus din cuvintele fără și tată și înseamnă bastard (?)

⁸ *Ca se bem în jumătate*

Adecă se deșerteze plosca fie-care pe jumătate. Încă o dovadă de plăcerea ce are Românul a împărți cu altul bunurile, de care el se bucură.

⁹ *Unde-i grei voînicului.*

Adecă unde atîrnă greutatea armelor purtate la pept, încingătoare.

10 *Așterne-te drunșului
Ca și érba câmpului
La suflarea vântului.*

Icoana vie și admirată de fuga calului. În toate baladele, unde se pomenesce de alergări de cai, poeziile poporului se întrec în imaginii de o sublimă frumusețe.

11 În povești caii Feților-frumoși, întreabă tot de-auna cum se-î ducă? *ca vântul ori ca gândul?*

Unii din cântăreții numesc pe Toma Alimoș Toma a lui Moș și adaogă următoarele versuri la finitul baladei:

«Și se cați, Murgule, 'n zori
Se'mi gădesci vr'o doue flori
Și la cap și la picior
Se'mi sădesci câte o flóre,
Una, flóre de bujor
Ce pare că arde 'n dor,
Și alta de busuioc
Ce opresce mândra'n loc.
Apoi, dragă, să'mi nechez,
Apoi se te depărtezi
Și se mergi la câmp la noi
Vnde-am născut amîndoi.

Nime frêul se nu-ți pue
Nici pe tine se se sue.
Ear de-î vedea tu pe jos
Un voinic tiner, frumos
Cu per lung și gălbior,
Se sciî că'mi e frățior,
Tu se'l lași, ca se se sue,
Mâna 'n cômă se ți-o pae,
Și se'l porți, murgule, bine,
Cum m'aî purtat și pe mine.
Și se'l primbli aici pe culmă
Tot la umbra istor ulmî!

INELUL ȘI NAFRAMA

Fost'a, fost, un Crăișor
Tinerel, mândru fecior,
Cum e bradul codrilor
Sus pe vârful munților.
De soție și-a luat
O copilă din cel sat.
Copiliță Româncuță,
Toți vecinilor drăguță,
Cu chip dulce, luminos,
Cu trup gingaș, mlădios,
Cum e flórea câmpului
In lumina sórelui.
Eată lui că 'i a sosit
Carte mare de pornit
La tabără de eșit.

El în suflet s'a mâhnit
Și din gură a grăit :
«Draga mea, sufletul meu,
Ține tu inelul meu.
Pune'l în degetul teă.
Când inelă-a rugini
Să sciî, dragă, c'oîu muri !¹
— De mă lași plângând acasă,
N'ați năframa de mătasă
Pe marginî cu aur trasă.
Aurul când s'a topi,
Să sciî, frate, c'oîu muri !»

II

El pe cal a 'ncălecat
Și pe drum aî apucat.
Mers'a el pân' la un loc
Ș'a aprins un mare foc
In mijlocul codrului
La fântână corbului.
Mâna 'n sîn el și-o băga
La năframă se uita...
Inima-î se despica !
«Dragii mei, ostașii mei,
Puișori vitezi de smeî !
Stați pe loc de ospetați
Și la umbră vă culcați.

Eă sunt gata de plecat,
 A casă că mă-am uătat
 Paloşul cel rotilat
 Pe-o masă verde aruncat.
 Indăreăpt el a pornit,
 C'un voănic s'ăă întâlănit,
 C'un voănic cu calul mic:
 «— Noroc bun, tăner voănic!
 Ce veste, de unde viă?
 — Dacă vreă, Dămne, s'o scăă,
 De altul pôte-ar fi bine,
 Dar e reă ş'amar de tine!
 Tatăl tăă că s'a sculat,
 Ţera 'ntrăgă ne-a călcat
 Pân' ce mândra Ţă-a aflat,
 Şi pe dăns' a aruncat
 Într'un tăă adănc şi lat!
 — Na, voănice, calul meă
 Să mă'l ducă la tatăl meă.
 De-a 'ntreba, unde sunt eă,
 Tu să-ă spuă că eă m'am dus
 Pe malul apeă, în sus
 Şi că 'n apă m'am svărlit
 La copila ce-am iăbit.»

III

Tatăl seă Ţăr' a sculat.
 Tăă 'ntreg de l'a secăt

Și copii și-a aflat
Amîndoi îmbrățișați,
Pe nisip galbên culcați,
Amêndoi senini la față
De păreau că sunt în viață.
Atunci Craiul s'a căit,
In mătasă ȳ-a 'nvêlit
Și 'n biserică ȳ-a dus
Și 'n doue racle ȳ-a pus,
Racle mândre 'mpêrătesci
Purtând semne latinesci.³
Și pe dînsul l'a zidit
In altar la rêsărit,
Pe ea 'n tindă l'asfințit!
Ear din el, frate, a eșit
Un brad verde, cătinat,
Pe biserică plecat,
Și din ea o viișoră
Inflorită, mlădióră
Ce din ȳiorȳ și până 'n séră
Pe biserică s'a 'ntins
Și cu bradul s'a coprins!
.
Tună, Dómne, și trăsnesce,
Tună 'n cine despărțesce
Dulcea dragoste 'nfocată
De-un fecior și de o fată.

NOTE

¹ *Când inelul-a rugini,*

Se scîi, dragă, c'oîu muri.

În poveștile, în legendele și în baladele românesce se găsesc o mulțime de idei poetice și de imagini răpitoare, precum inelul ce ruginesce, și aurul naframei ce se topește în ajunul morții unui om. Pe lângă minunile din povești: palaturi de cristal zidite pe munți de oțel, copaci creșcuți până în nuori și purtând în vârful lor cuib de dină, ergheli de caș sălbatici ce esnoptea din sinul mărilor ca să pască poenile codrilor, paseri măestre ce aduc vestii de pe ceea lume, pajuri urieșe, a căror coiburi sunt în fundul pământului, zmei ce răpesc fetele de împărați, șerpî mari ce staî culcați pe paturi de petre scumpe, erva ferului, care deschide zăvórele cetăților, erva șerpelui ce învie morții vindecându-le ranele, poduri de argint, cu copaci de aur, în care cresc mere de rubin și cîntă paseri de briliant, etc. etc., găsim mere de aur care, aruncate jos, se prefac în palaturi împărătesce, furci de argint, care torc singure, peatră de tēcă a sfintei Mîrcuri, peria Sfintei Joî, și stergarul Sfintei Vineri, date de tustrele tinerului Fet-frumos ca să-î fie de ajutor, când l'ar ajunge Zmei. Pětră de tēcă aruncată în calea Zmeilor se schimbă într'o stîncă naltă până la cer, peria într'un codru des, în care nici vîntul nu rěsbate, stergarul într'o mare lungă și iată ca fața pământului. Zmei trebuie se macine stîncă, se dobóre codri și să sórba apele mării pentru ca se ajungă pe Făt-frumos.

În numărul semnelor considerate de Români ca prevestiri de moarte mai sunt și căderea stelelor, cîntecul cucuvaei, urlatul cânilor, arătări de năluci, pocnirea lemnului icónelor din casă, stătutul cailor pe loc când au a pleca la drum, etc.

² *Purtând semne latinesce*

Adecă înscripție cu litere latine, precum se obișnuiesce pe sarcofaguri.

O variantă a legendei sună așa:

Trecu totă primavara,
Trecu pe urmă și vara,
Inelul nu rugină,
Nicî naframa se roșia,
C'amîndoi erau în vieață,
Ea cu lacrimi pe față,
El cu arma la răsboi,
Și se doreau amîndoi.
Eată că'ntr'o diminéță,
Intr'o ți cu négră ceta
Mândruliță se scula,
Fața albă își spăla,
La icónă se 'nchina.
Ș'apoî la inel căta.
Dar inelu'î ruginit !
«Vaî! drăguțul mî-au murit !»

Vorba bine nu sfîrșea
Și de cale se gătia,
Pe-un cal ager s'arunca
Și la taberă pleca.
Calul sbóră ca și vîntul
De cutrieră pămîntul.
Și când tóca 'n cer toca.
Ea prin taberă umbla,
Tot pe dragul ei căta
Și'l gasia, sermanul, mort,
Intins, veșted sub un cort.
Ea naframa 'și-o lua,
De treî orî o săruta.
Capul, fața'sî învelia
Și pe loc mórtă cădea.

RADU CALOMFIRESCU

I

În oraș la București
In curți nalte și Domnesci
Mândră masă e întinsă
Și de mari boeri cuprinsă.
Dar în mijloc cine șede ?¹
Mircea Vodă 'n mijloc șede,
Și la drépta lui se vede
Doi Căplescî și trei Buzescî,
Zmeii Țerii Românesci,
Purtătorii oștilor
Și fruntea boerilor.
Ei toți beaŭ se veselău
Și pe Domn îl fericeaŭ,
Dar când fu despre beție
Despre dalba veselie,
Eată, nene, că sosîa

Și la Domn îngenunchă
Radul din Calomfiresci,
Zmeul Țerii Românesci,
Cu sluga lui, cu Nedea
Ce de mic îi tot dedea
Ajutor bun de putere
Și cuvânt de mângâiere.
«Domnule, Măria ta!
Fie cum oîu cuvînta:
Îți aduc ție 'nchinare
Ca unui frate mai mare,
Și 'ți doresc mereu să fii
Cu isbîndi și veselii.
Dar scii, Dómnne, orî nu scii
Că Tatarîi m'aû lovit
Și Tătariî mî-aû robit
 Copilașii,
 Drăgălașii.
 Măiculița,
 Drăgulița.
Reu mă dóre inimíora
De copii, de soțíora,
Dar mă dóre și mai tare
De măicuța ce mă are,
Că-i creștină și bătrână
Ș'a se-ajungă-a fi cadină,
De rîsul căpcânilor

Pîn casa păgânilor.²
Rogu-te, Măria ta,
Ce vroesci a m'ajuta,
Dă-mi ajutor pe Buzesci
Și pe cei tustrei Căplesci,
Purtătorii oștilor
Și fruntea boerilor!»
Mircea Vodă 'l asculta
Și din gură cuvînta:
«Aleii! Radule mișel!
Mai așteptă tu nițel!
Până ce vom ospeta,
Până ce ne vom culca,
Pâna ce ne vom scula,
Se vîd ce vis om visa,
Ș'apoi ajutor ți-om da!»
Radu buzele 'și mușca
Și la față se schimba.
«Se trăesci, Măria ta!
Ear dacă te-oîu ascepta
Până ce îi ospeta,
Și până ce te-î culca,
Și până ce te-î scula,
Se vede ce vis îi visa,
Tătarii s'or depărta,
Păgubaș ei m'or lăsa!»

II

Radul iute 'ncăleca,
După dușmanî se lua
Cu sluga lui, cu Nedea
Ce de mic îi tot dedea
Ajutor bun de putere
Și cuvînt de mîngăiere.
Gonîa el, mereu gonîa,
Gonîa, nu mai ostenîa.
Nebăut și nemâncat,
De dor mare frămîntat.
Cînd a fost a treia Ți,
Pe Tătarî el îi zări,
Atuncî Nedea că grăi:
«Heî! stăpâne Radule,
Ascultă-mî poveștile,
C'acum e pe vitejie
Pe vinceală saū robie.
Taie tu marginele,
Eū se taiū mijlócele;
Care-a scăpat de la mine
Să nu scape de la tine!»
In Tătarî ei se isbîaū,
Vîrtej de mórte făceaū
Și tăiaū, nene, tăiaū
Pe Tătarî îi risipîaū,
Și pe cei robiți scoteaū

Și pe-a casă-î trimatea.ă.
Dar pe maică-sa bătrână
N'o găsia 'n cătă păgână.
Radu 'n scări se ridica
Ca vulturul se uita
Peste câmpiă Lăpușniă,
Peste câmpă merei pustiă,
Și cum sta și cum ochia,
Eată, nene, că zăria
Un cort mare și rotat,
Cât un cort de împărat;
Și 'n cort zăria pe-un Mîrzac,
Un Mîrzac de la Bugeac
Care 'n brațele-î strîngea
O creștină ce plîngea.
Fulger Radu se răcea,
Ca un fulger se ducea
Și la cort se răpeșia,
Pe Mîrzac 'l reteșia
Și în lance că'l lua,
Mort în câmp îl arunca.
Apoi vesel purcedea
Cu măsă și cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedea
Ajutor bun de putere
Și cuvînt de mîngăiere.

III

Eată la mijloc de cale,
 La fântâna dintr'o vale,
 Eată bună 'mpreunare
 Cu cincî voîniceî călare,
 Cu Buzescî şi cu Căplescî,
 Zmeii Țerii Românescî!
 «Noroc bun şi cale bună!
 Ce vînt dulce vă adună
 Şi cu mine vă 'mpreună?
 — Noî în cale Ți-am eşit
 C'avem dor de hărătit,³
 Şi la harță vitejescă,
 Şi la jocă răsboîască.»
 Ei la harță se luaă,
 Pe jurămînt s'apucaă
 Stîpîniî se hărăţescă
 Şi slugile să-î privescă!
 Incepea dar de călare
 Harța cea din fuga mare
 Paloşele zingînînd,
 Sulițele învîrtînd,
 Buzduganele ciocnînd
 Şi din gură chiuînd.
 Cînd de-odată cei Buzeşti
 Şi cu cei tustrei Căplescî
 Peste Radu năvăliaă,

Cu cincî lăncî îl străpungeaŭ,
Apoî capul îi tăeaŭ,
Pe-o tîpsie îl puneau
Şi la Domnul îl duceaŭ
Şi cu toţi aşa grăiaŭ:
«Aleî! Dómnne, Dómnne Mirce!
Aleî! Dómnne mult voînice!⁴
Radul de ar fi mai trăit,
Scaunul ți-ar fi răpit!
Eată capu-î, dă'l la corbî,
Şi copiii lui tă-î robî!»
Bine vorba nu sfârşia,
Eată, nene, că venîa,
Sluga vechîe, moş Nedea,
Cu măicuţa Radului
La scaunul Domnului,
Ş'amêndoî îngenuchîa,
Şi, plângênd, maîca şicea:
«Aleî! Dómnne, Dómnne Mirce,
Aleî! Dómnne mult voînice!
Fă-mî dreptate, fă-ţi dreptate,
Radu că ți-a fost bun frate,
Că eŭ, Dómnne, din pécate,
M'am iubit cu taîca teŭ
De-am făcut pe Radul meŭ!»
Domnul Mircea greŭ ofta
Pe bêtrîna o scula,

Mâna dréptă-î sčruta
 Și pe loc dreptate-î da.
 El boeriî aduna
 Și de mórte-î judeca.
 Gâdele îi apuca,
 Sus pe scară-î aducea,
 Un covor le așternea
 În genunchi îi tot punea,
 Și mâneca 'și sufleca
 Și pala și-o ridica
 Și capetele sbura,
 Sbura pe scări de-a dura,
 Când Buzesci peste Căplescî,
 Când Căplescî peste Buzescî.

N O T E

¹ *Dar în mijloc cine șede?*

O ȃicătore ce trebuie se esiste de pe timpul năvălirilor de limbî străine sună așa: *se fî tot-dea-una la mijloc de masă și la colț de fěră.*

² *De rîsul căpcânilor.*

Românii espuși în vechime la necontenite năvălirî, de limbî străine ce lăsaū foc și sânge în urma lor, deteră barbarilor numirea de Căpcâni, adecă, dihaniî cu trup de om și cu cap de căne.

«În istoria lui Alecsandru Makedon se ȃice: De acolo merse Alecsandru cincî-spre'ȃce șile și ajunse la o țeră cu ômenî cu șapte picióre și cu șapte mânî și deteră fôrte tare prin ôstea lui Makedon; și de aceea periră mulți și mulți prinseră viî,

să-î scóţă la lume pentru minune. Şi trecu ţera lor în zece zile şi mai merse înainte şi ajunse la o ţeră cu ómenî câtcăunî (câpcăunî), dinainte cu obraz de om, ear dindărept cap de cîne ce lată cînesce.»

³ *C'avem dor de hărăfit.*

Veđi nota 10. din balada a lui Miha Copilul.

⁴ *Alel! Dómnne, Dómnne Mirce!*

Alel! Dómnne mult voínice!

Mircea cel bătrân a ţinut multe resbóie cu Turciî şi a fost pururea învingător. El a domnit 29 anî, a zidit monăstirile Cotmána şi Cozia şi a fost îngropat în acésta de pe urmă.

În tractatele sale de alianţă cu regele Polonieî Vladislav, Mircea se întitula astfel : «Mircea, din mila lui Dumnezeu Voivodul Valahieî, Ducsul Făgăraşului şi al Omlaşului, Comitul Severinului, Despotul Dobrodiciului şi Domnul Drăştiorului, etc.

G H E M I Ș

I

Frunța verde de-aluniș;
Tace cucul la răriș,
La răriș, la cărpeniș
De frica celui Ghemiș,
Că de-î mic și ghemuit,
Are fața de 'ngrozit,
Și de-î mare cât un ghem,
Turcii toți de el se tem.
Cât a fost vara de mare,
El a mas pe la coșare
Cu vîneta cea frumósă,
Eapă scurtă și vînósă
Cu dungî negre pe spinare
Și scânteî de foc în nare.
Ea-î ogarcă pe sub fóle^a
Cât alérgă nu dămóle,

Și'î locustă săritóre...
Unde-o vede, Ghemiș móre;
Intr'o ȕi Ghemiș punea
Șepte buți alătúra,
Cu vîněta le săria,
Pe vîněta o spetřa!
Ear Ghemiș ca un nebun
O lega de un alun
Și treĩ ȕile o plângea,
Nicĩ că se mai mângâia!
Apoi, mări, se 'ndrăcřa
Colé'n vale se ducea,
O falangă 'n drum scotea³
Pe drumeți pe toți bătea
Ca se-ĩ spue de sciea,
Dacă în lume cunoscea
Alt fugar ca vînăta,
Să-ĩ se drégă inima.
Când la urma tuturor
Eată-un biet de cerșitor⁴
In spinare cu desag
Și în mână c'un toiag.
Ear Ghemiș cum îl vedea
La păměnt îl întindea,
De falangă mi'l lega
Și'l bătea și tot striga:
«Měi sărace, sărăcilă,

De când umbli cerând milă,
Vădută-ai în calea ta
Vre-un cal bun ca vînăta ?
— Stăi, jupâne, nu mai da,
Că ți-oîu spune tot ce știu
Eu cunosc un bidiviu
La cel pașa din Măcin,⁵
Care bea rachiū și vin!»⁶

II

Ghemis iute purcedea,
Luntre mică el prindea,
Latul Dunării trecea,
La Măcin de se ducea
Și 'n cetate el intra,
Ear de pitic ce era
Nime 'n sémă nu'l băga,
El la grajdîu și alerga,
Grajdul Miralaîului⁷
In dosul seraîului,
Și la pîndă se punea,
In gunoîu se ascundea.
Când fu despre cântători
Pân' a nu resări zîorî;
Ghemis iute se trezi
Și 'ncepea a nechezi
Cum nechéză iepele,
Iepele sirepele.

Armăsariul l'auđia,
Se 'ncorda și nechezia,
De la ȳesle se smuncia,
Peste zid ușor trecea
Și sburând voios venia.
Éar Ghemiș îl vicienia
Pân' de cóma 'l apuca,
Apoi ȳute 'ncăleca
Și numai o fugă-ȳ da
Pân' la soră sa Manda..
«Bună ȳiua, surióră,
De ești bună bunişóră,
Fii de inimă voiosă
Și de óspe bucurósă.»
— Bun sosit, frate Ghemiș!
Bine făcuși că veniși,
Dar mai bine, ȳeú, făceaȳ,
Dacă-aice nu veneaȳ.
Că dușmanu-ȳ de cumnat
Chȳar pe cruce s'a jurat
Să te dea la Turci legat
Pentru-o palmă ce mȳ-ai dat,
Când cu el m'am cununat!
— Să n'ai grijă, soro dragă,
Că cu mine nu-ȳ de șagă,
De mine care se légă,
Sângele în trup i se 'nchȳagă.»

III

Eată că se 'nainta
Și pe prag se arăta
Cel cumnat jurat, hain
Ce venia de la Măcin.
«Aferim, frate Ghemiș,⁹
Bine făcuși că veniși
Amândoi să veselim,
Ca frați buni să ne cinstim.
Fă, nevastă, dute, adă
Vin de cel ce fierbe 'n cadă
Să ne cinstim óspele,
Să recorim fratele.»
Manda vinul aducea,
La bėut ei să 'ntrecea,
Pân' ce unul să 'mbėta
Și 'n somn greū se cufunda.
Iar cumnatul cel hain,
Tufecciul din Măcin¹⁰
Pe Ghemiș îl fereca,
La seleafu-ı se pleca,
Pistólele-ı le-apuca,
De érbă le descărca,
Cu cenușă le 'ncărca,
Apoi ıute alerga
Și la Turci veste le da.
Turciı casa 'nconjura

Și 'n casă buluc intra,¹¹
Eară sora lui Ghemiș
Punea salbă și beniș
Și 'ntre Turci se arăta
Și din gură cuvânta :
«Turcilor, spahiilor,
Nu dați vânt săbiilor
Pân' a nu mă plăti eu
De Ghemiș, fratele meu,
Cu o palmă ce mî-a dat,
Când bărbatul m'a luat.»
Bună palmă-atunci îi da
Cât Ghemiș se deștepta,
Și pe Turci cât îi zăria,
În picîore drept săria,
Și pistólele 'ntindea,
Dar nici unul s'aprindea!
Dacă vedea și vedea
Iataganul apuca,
Pintre Turci se arunca,
Pintre Turci cale 'și făcea
Și la grajd el se ducea
Chiuind și nechezind,
Iataganul învîrtind.
Armăsăriu 'l auđia,
Armăsariul nechezia,
La Ghemiș sburând venia

Și 'n genuchî el se punca.
Ghemîș ȳute 'ncăleca
Și spre Dunărea pleca.
Apa 'n doue despica
Se sălta din val în val,
Pân' sosîa la cela mal !

N O T E

¹ *Și de-î mare cât un ghem.*

În poveștile populare există o ființă fantastică ce se numește *Statul palmă*, *barba cot*, adică cu statul nalt de o palmă și cu barba lungă de un cot. El trăește sub pămînt și umblă călare pe un epure schîop. Ghemiș, mare ca un ghem, a fi negreșit rudă cu el.

² *Ea-î ogarcă pe sub fole.*

Adecă are formă de ogar, făcută pe alergare.

³ *O falangă 'n drum scotea.*

Pedépsa barbară a falangăi s'a aplicat în țără în timpul domniei fanarioșilor. Nenorocitul osândit la această pedépsă primă lovitură de biciu orî de vergi pe tălpile piciórelor, în vreme-ce piciórele lui erau strîns legate de un drug numit falangă, și ridicate în sus.

⁴ *Eată un bîet de cerșetor.*

În țările noastre e foarte rar de a găsi un cerșetor român, căci cerșetoria e considerată ca o meserie rușinosă. A ajunge pe la ușile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om; prin urmare e o foarte crudă ocară cuvîntul de *calic*. — Cerșetorii din țările noastre sunt mai toți străini, și cei mai mulți din ei Ruși porecliți Rusnacî.

Cu toate aceste, până la Domnia lui Ión Sturza calicimea din

țără era óre-cum privileghiată prin hrisov Domnesc și poseda în Iași un foburg numit mahalaua Calicimiș. Ea avea dreptul de lua parte la cortetul înmormântărilor. Brésla calicilor era reprezentată la acele triste ceremonii prin ómenii aleși din sínul ei, care purtau toéguri gróse de céră zugrăvită cu florii și poleită. Toégurile înse erau atât de gróse, că de abia doi ómenii puteau se ducă câte unul pe umerile lor.

⁵ *La cel pașă din Măcin.*

Oraș mic aprópe de malul drept a Dunării, în Dobrogea.

⁶ *Care bea rachiú și vin.*

Legea lui Mohamed opresce beutura vinului și a rachiului.

⁷ *Grajdul Miralafului.*

Miralafa însemnéză la Turci rangul de Colonel.

⁸ *Și de óspe bucurósă.*

Datina ospetiei e una din cele mai vechi și mai sfint pădite la Românii. Când sosesc un străin pe pragul casei unui om, el dice până a nu intra: *Bucuroși de óspești?* și-î răspunde tot-de-una: *Bucuroși!*

⁹ *Aferim, frate Ghemiș.*

Aferim turcesce, sinonim de bravo.

¹⁰ *Tufecciul din Măcin.*

Cuvânt turcesc, care însemnéză fabricant de arme,

¹¹ *Și 'n casă buluc intra.*

Adecă da năvală în casă cu gramada. Buluc e un cuvânt turcesc, care s'a pripășit în țără de când cu năvălirile Turcilor, dar începe a se perde din limba noastră ca multe alte cuvinte slavone și grecesci lăsate în urma lor de ocupările Rusesci și de fatala domnire a Fanarioților.

OPRIȘANUL

I

Golo 'n țera Muntenescă,
Țără dulce, românescă
Ca și cea Moldovenescă,
In oraș la București
Sunt curți nalte și Domnesci,
Ear în curți o sală mare,
Unde șede la prânzare
Mihnea Vodă cel cruntat
De boeri încungîurat.
«Boeri mari, boeri de rînd!
(Dice Domnul închinând)
Toți mâncați, cu toții beți
Și cu bine petreceți;
Numai unul poftă n'are
De beut și de mâncare,
Cantar, slutul, armaș mare!
Orî bucatele nu-î plac.

Orî de noi nu-î este drag!
Boerimea 'ncet rîdea,
Ear Cantariul răspundea :
«Aleî! Dómnne Mihnule,
Mihnule netihnule!¹
Aleî! tu stăpînul meû,
Lumina-te-ar Dumneđeû!
Bucatele tale 'mî plac
Şi de óspeţi îmi e drag,
Dar unde s'aû pomenit,
S'aû vĕđut, şi auđit
Doue săbiî într'o tĕcă
Doî Domni în ţĕră sārăcă?
Măria ta 'n Bucurescî,
Oprişanu 'n Stoenescî!
Ce-am vĕđut la Oprişanul
N'am vĕđut nicî la Sultanul,
Că el are 'n câmp, la sóre
Miî şi sute de mióre...
Es în vara fătătoare;
Berbecî are sute 'ntregî
Cu cođile pe telegî,
Si cĭobanî tot înarmaţi,
Cu postavuri îmbrăcaţi
De nu cređi că sunt cĭobanî,
Ci chĭar neaoşi Căpitanî.
Nu-mî e cĭudă de asta,

Cât mî-e cîudă de alta ;
Oprîșanul încă 'șî are
Herghelii în număr mare,
Doue, trei, cincî miî de epe
Tot alese și sirepe.
Pintenóge la picîóre,
Cu cergî albe pe spinare
Și cu doî mînzî fie-care,
Nu mî-e cîudă de asta,
Cât mî-e cîudă de alta :
Oprîșanul are 'n sat
Ogar, copoî de vînat,
Cu sgîrdî late, țintuite,
Pe la mîrginî poleite,
Și mai are grajdîurî mari
Cu cincî-șeci de armăsarî,
Jumătate arabescî
Și ceî lalî Moldovenescî !
Nu mî-e cîuda de asta,
Cât mî-e cîudă de alta :
Scutariul lui Oprîșan
N'are fața de țeran ;
Pe deasupra-î cu suman
Dar pe trup are caștan,
Și cîrligu-î de scutar
Nu-î de-alun, nicî de stejar,
Ci de aur tot săpat,

Cu petre scumpe lucrat,
Și 'n vârful cârligului
Sub mâna Scutariului
Este-o pétră nestimată
Ce plătesce lumea tótă!
—De-î așa, cum ȕică, Căntare,
Lasă prânȕul, sa-î călare
Și 'ntr'o fugă să te ducă
Pe-Oprișanul să'l aducă
Cu tóte podóbele,
Cu tóte averile
Să-șă dea socotelile!
Ast-fel Domnul poruncă!
Cantar vesel se ducea
La cel sat, în Stoenescă,
Unde sunt averă Domnescă.
El acolo cum venă
Cu scutariul se 'ntêlnă
Și porunca-ă arăta
Și din gura cuvînta :
«Mihnea-Vodă 'n Bucurescă
Face praznice Domnescă;
Toți boeri credincioși
Și de pace bucuroși
Lângă Domn s'au adunat
Și pahare-au închinat.
Numai unul n'a venit.

Oprişanul cel vestit !
De-î vrăjmaş şi om de *cértă*
Mihnea Vodă-acum îl *értă*
Şi'l poftesce ca să vie
Ca un frate la Domnie !»

II

Oprişanul, credincios
Şi de suflet omenos,
Se pornia din Stoenesci
Ş'ajungea la Bucuresci
Nóptea pe la cântători,
Pân' a nu răsări dorî.
Mihnea Vodă adormit,
Dormia pe un pat aurit
In cameră 'ntunecată
Tot cu şaluri 'mbrăcată.
Dar de-odată se trezia
Şi la slugi așa grăia :
«Slugî, aprođi, copii de casă !
Voî dormiţi şi nu vă pasă
Sórele c'a resărit
Şi pe mine m'aŭ trezit.
Dar voî óre nu gândiţi,
Când în somn vă leneviţi,
Că am ţeră de domnit,
Judecăţi de sêvêrşit
Şi boeri de boerit ?»

Totî aprođii se trezia
Şi lui Vodă răspundea :
«Rămăi, Dómnne, liniştit !
Sórele n'a răsărit,
Dar în locu-î a sosit
Oprişan din Stoenescî
Cu averi împărătescî.
El în curte a intrat,
De zebrea a aninat
On cârlig de împărat
Cu petre scumpe lucrat
Ce luceşte ca un sóre
Intr'o ăi de sərbătóre.»
Mihnea Vodă se scula,
Faţa albă îşi spăla,
Barba négră 'şi peptena
La icóne se 'nchina,
Apoi el se inarma
Şi pe Oprişan chema !
«Oprişan din Stoenescî !
Cu dreptul să ne grăiescî :
Ce-ai făcut de-ai adunat
Averi mari de împărat,
In cât nu numaî averi
Dar ai şi scutarî boerî ?
— Dumneđeű mî-a ajutat !
Şi eű mi le-am adunat

Din darul Sfinției sale,
Din mila Măriei tale!
— Nu'l crede, Măria ta!
(Cantariul atunci striga.)
El mie s'a lăudat,
Că avere-a adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila Domnului.
Dar n'am cîudă de asta,
Cât am cîudă de alta:
Oprișanul mî-a spus mie,
Că așteptă ca să-î vie
Firman de la 'mperăție
Să te scótă din Domnie.
Mihnea Vodă se 'ncrunta
Și din gură cuvînta:
«Pân' a veni firmanul
Peară 'ntêiu Oprișanul!
Jos la pörtă să'l duceți
Și capul să i-l tăreți!»
De vrăjmnș ce mult era
Armașul se bucura,
Ca o fiară să-arunca,
Pe Oprișanu 'l apuca
Și pe scări îl imbrîncia
Și la mórte mi'l ducea!
Când la pörtă, frate, eate

Un rădvan că se arată
Tras de șese telegari,
Negri, ageri armăsari
Cu cođi lungi și cóme mari.
Ear în întru o bătrână
Că-o iconă sfintă 'n mână
Și cu haine mohorite
Și cu pletele albite.
Pe-Oprișan cât ea'l vedea
Sus la Domnul se ducea,
Și 'ngenunchi trupu'și frângea
Și grăind amar plângea :
« Alei, Dómnne, fétul meú !
Nu te erte Dumneđeú
Să omori pe Oprișanul,
Că-í peri până la anul ?
Scií tu, Mihneo, orí nu scií
Că 'n ăiua Sfíntei Marii
Era, Dómnne, ca să-ți vie
Firman de la 'mpărăție
Să te scótă din Domnie ?
Ș'aveai parte de firman
Făr' de bietul Oprișan,
Care 'n cale í-a eșit
Și 'ndărăpt l'a napoit,
Dăruind chîar pe vizir
Cu-armăsari de la misir,

eȘi cu pungi de bani o mi
Să te lasă pe Domnie ! »
Oprișanca nu sfirșia,
Mihnea 'n curtea lui eșia
Poruncind la toți să saie
Pe-Oprișan ca să nu'l taie.
Dar Cantar, Armașul mare,
Iși făcuse resbunare ;
Și capul nevinovat
Zăcea 'n țernă aruncat
Lângă trupul resturnat !
Vai de omul cu păcat !
De păcat e alungat
Și nu putea fi scăpat !
Vîndătorul de Armaș
Fîră crudă, om pismaș,
Fost-a gol legat la sóre
Și de mîni și de picîore,
Gol legat de coîi de epe,
De patru epe sirepe,
Care când se opintiră,
In patru părți se isbiră
Și 'n patru îl despărțiră !

N O T E

¹ *Ală ! Dómnne Mihnule,
Mihnule netihnule.*

Acest cuvînt vechiu, *netihnu*, trebue să vie negreșit de la *tihnă (odihnă)* și se însemneze prin urmare *neastîmpărat; frământat de griji*.

Și în adevăr un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea Vodă.

«Mihnea, feciorul lui Dracu armașul, cum apucă Domnia, îndată se desbracă lupul de pelea cea de oae și-și astupă urechile ca aspida și ca vasiliscul. Ear arcul și-l încordă și găti de a săgeta, și sabia și-o fulgera, și mâna și-o întăria spre rane! și prinse pe toți boerii cei mari și aleși, și-i munci cu multe munci și cumplite și le lua totă avuția, și se culca cu jupânesele și cu fetele lor înaintea ochilor lor. De aci unora le-a tăiat nasurile și buzele, pe alții i-a înecat și pe alții i-a spînzurat. Ear el se îmbogăția și cresce ca cedrul până la ceru» etc.

ROMÂN GRUE GROZOVANUL

I

Șus, pe câmpul Nistrului,
Sub pôlele cerîului,
La códa Ialpeului, ¹
Unde fat zmeóicele ²
Și s'adun zernóicele,
Și s'adapă leóicele,
Multe's, frate, și mai multe
Corturî mari, corturî mărunte!
Ear în chîiar mijlocul lor
Nalță-se-un cort de covor,
Un cort marè și rotat,
Poleit și narămzat,
Cu țerușî d'argint legat,
Par'că-î cort de împërat! ³
Dar inuntru cine șede?
Dar în el cine se vede?

Chirai hanul cel bătrân ⁴
Cu hamger bogat la sîn.
Mulți Tătari staă împregiur
Cu ochi mică ca ochi de cîur,
Și staă toți îngenuchieți
Pe covor cu perii creți.
Ear la ușa cortului
Sub stejarul mortului ⁵
Este-un biet Român legat,
Legat strîns și ferecat
Ca un mare vinovat.
Român Grue Grozovanul,
Român Grue Moldovanul,
Care-a sărăcit pe Hanul.
Doi Tătari țeapa-î gătescū,
Doi amar mi'l chinuescū,
Dar el cîntă 'n nepăsare,
Par'că-ar fi la masă mare,
Și dă semn de veselie,
Par'că-ar fi la cununie!...
Eată Mirzăcițele ⁶
Și cu Tătărițele
Că la hanul năvălescū
Și cu tóte-așa-î grăescū:
«Aleî! Dómnne Han bătrân
Cu hamger bogat la sîn!
Fă cu Grue ce veî face,

Sufletul să ni se 'mpace,
Că de când s'a ridicat
Și 'n Bugeac Grue-a intrat,
Mulți Tătari el ți-a stricat
Și Tătarce-a văduvit,
Fete mari aș bătrânit,
Bugeacul l'a pustiit,
Bugeacul pe jumătate
Și Crimul a treia parte!
Ghirai Hanul cel bătrân
Trage pala de la sân
Și cu glas crunt de păgân⁷
Dice lui Grue Român:
«Alei! Grue vitez mare!
De la mine n'ai ertare.
Spune 'n calte-adeverat,
Mulți Tătari tu mi-ai stricat?
— Alei! Dómné Han bătrân,
Lasă cel hamger la sân,
Că eu sunt puțin de Român
Și nu'mi pasă de-un păgân!
De-î ertare saș de nu-î,
Tot cu dreptul vreș să'ți spuș,
Că de când m'am ridicat
Și 'n Bugeac eu am intrat,
Mulți Tătari, dău! ți-am stricat
Și Tătarce-am văduvit,

Fete mari am bătrânit
Și Bugeac am pustiit
De bahmeți l'am sărăcit,³
Bugeacul pe jumătate
Și Crimul a treia parte.
Ear Nistrul când l'am trecut,
Pod pe dânsul am făcut,
Ca să duc, să car la noi
Averile de la voi;
Să duc care mocănești
Cu copile Mirzăcești
Și cu róbe Tătărești.
Ale! Dómné Han bătrân,
Lasă cel hamger la sîn
Și'mi dă mórte de Român
Nu'mi da mórte de păgân.
Las' să mă mărturisesc⁹
Și de suflet să'mi grijesc
La un popă creștinesc,
Care țice din psaltire
În cea sfîntă monăstire,
Că mult sunt eū vinovat,
De păcate încărcat;
C'am trăit cu sora ta
Ș'am răpit pe fiica ta
Ș'am ucis pe frate teū,¹⁹
Viteaz mare cât un leă,

Care-a fost dușmanul meu!
Ghiraî Hanul cel bătrân
Uită hamgerul la sîn
Și cu glasul oțerit
Pe loc aû și poruncit
La Mîrzacî de cei mai mari
Și la cînci-șeci de Tătari,
Pe Grue să'l ducă 'ndată
La cea Monăstire naltă!

II

Tătărimea purcedea
Și pe Grue mi'l ducea
La cel popă creștinesc,
Sfînt cu chipul omenesc,
Care ȝice din psaltire
În cea sfîntă Monăstire.
Dacă vedea și vedea
Grue vreme nu perdea,
Doue cruci numai făcea,
Doamne ajută! el ȝicea,
Bardă 'n mână apuca
Și 'n Tătari se arunca
Ca un vînt înviforat
Într'un lan de grâu uscat.
Aman! ei cu toți răcnia ¹¹
Și din față-i toți peria!
Dacă vedea și vedea,

El în grabă se ducea
Chiar la grajdul Hanului,
Hanului Tătarului.
Când la grajd el ce zăria?
Un bahmet ce tot săriă,
Un căluț cam pătrărel,
Eșia 'n vară cincărel.
Grue mi'l apropia,
Mâna 'n cómă că-î punea
Și 'n podele 'l asvîrlia:
Așa cal nu-î trebuia!
Dar colo, cât colo 'n fund
Eată-un negru cam rotund,
Care soare n'a vădut
De când măsă l'a făcut. ¹¹
La el Grue se ducea,
Mâna 'n cómă că-î punea
Din loc nici că mi'l clîntia!
Așa cal îi trebuia.
El afară mi'l scotea,
Frumușel mi'l înșăua,
Înșăua și 'l înfrîua,
Și pe ochi îl săruta
Și pe dînsul s'arunca.
Treî desbinurî că mi-î da,
Scânteî verđi din ochiî îi da, ¹²
Și de-odată s'arăta

Chîar la ușa cortului,
Sub stejarul mortului.
Ghirai Han, cât îl vedea.
Ofta greu și mi-î dicea :
« Alei ! Grue, viteaz mare !
De la mine ai ertare,
De vreî numai să te prinzi
Negrul meu să nu mi'l vinzi,
Să nu'l vinzi la Ungurean,
Nici la Turc Tarigrădean,
Să nu-l vinzi nici la Litean ¹⁴
Că Liteanu-î om viclean.
Ci să'l vinzi la un Român,
Că-î om drept și bun stăpân
Și de mână mai dănos
Și de suflet mai duios. ¹⁵
El pe negrul de-a avea,
Tot de nunți mi l'a ținea.
Eă la dînsul l'oîu vedea
Orî la nunți orî la răsboiu
Când ne-om lupta noi cu voi.
El că mi l'a dăru
Său că i l'oîu cumpăni
De trei orî cu Veneticî,
Veneticî de câte cincî. » ¹⁶
Român Grue cam rîdea
Și din gură răspundea :

«Aleï ! mări Han bătrân !
Orî nu sciï că sunt Român ?
De's Român, sunt frate bun¹⁷
C'orî ce cal vitez nebun !
Ear de aï bahmeți fugari
Și de aï voïnici Tătari,
Bahmeți iuți să mă gonéscă,
Tătari crunți să îndrăsnéscă,
Dă-le voie, dă-le scire
După mine să se înșire
Și s'alerge să m'ajungă
Pe câmpia astă lungă.»

III

Ghirai Hanul semn dedea,
Tătărimea purcedea
Pe cel câmp nemărginit
Cu negară învelit
Și cu troscot coperit.
Tătărimea se 'nșira
Și fugînd se resfira
Câte unul, unul, unul
După negrușor nebunul.
Negrișor fugăia, fugăia,
Cum se fuge nu fugăia,
Ci săria tot epuresce
Ș'alerga tot ogăresce,
Nechezând tot voïnicesee.

Aleï ! voi Tătari păgânî,
Vi s'aũ stins ȕiua de mânî!
Eată Grue dă 'napoi
Și s'aruncă pintre voi
Ca un vânt înviforat
Intr'un lan de grâu uscat;
Și cu negrușor nebunul
Ve ie unul câte unul
Și din fugă vă cosesce
Și vă taie chip snopesce¹⁸
Și de-averî vă curătesce
Și de bôlă vă scutesce
Și vă lasă 'n urma lui
Ca momîi de-a câmpuluî!
Apoi Grue se pornesce
Și 'n Moldova se ivesce
Ca un sôre ce 'ncălȕesce
Incălȕesce și rodesce,
Că mult bine 'n lume face
Sufletul să și'l împace.

Creștinéză¹⁹

Și botéză,

Dă de fin

Câte-un cretin

Și de fină

O tretină.

Și cunună fete mari

Fără grijă de Tătarî,
Și ridică Mănăstiri
Pentru timp de năvăliri,²⁰
Ear pe negrul sprintenel
Il face frate cu el,
Că Românul-i frate bun
C'orî ce cal vitez nebun !

N O T E

¹ *La cînda Ialpeului*

Ialpeu, rîu din Basarabia ce se varsă în lacul numit Ialpug.

² *Unde fat Zmeoîcele, Și s'adun Zernôicele.*

Ființe fantastice, care jîcă un mare rol în basmele poporului.

³ *Par'că-î cort de împărat.*

În broșura *Anteiu* a baladelor tipărite în Iași la anul 1852.
se țice :

Un cort mare și rotat,
Mult e mîndru naramzat,
De țerușî de argint legat

Cu sforî albe de matasă...
Par'că-î cort de 'mpărătesă.

⁴ *Ghiraî Hanul cel bătrîn.*

Hanul de Tătarî purta numirea de Ghîeraî, ca un titlu de suveranitate, după numele celui dînteiu șef al Tătarilor, care au luat Crimul.

⁵ *Sub stejarul mortului.*

Tradiția poporală spune de un copac locuit de sufletul unui om ce fusese spîndurat de crengile lui. Orî cine adormia la

umbra aceluï arbore, făcea visurî de mórte, care se împlinîau până în trei zile. Póte că stejarul mortuluï din baladă să fie chîră acel din tradiție.

⁶ *Eată Mirzăcișele
Și cu Tătărișele,*

Adecă nevestele Mirzacilor și a Tătarilor de glótă. Mirzacî erau de sânge hănesc și formaû o castă puternică între Tătari. Numele lor era Myrza.

⁷ *Și cu glas crunt de păgân.*

Românîi dau numele de păgân la tóte némurile ce nu erau de religea lui și cu care să găsiău în lupte.

⁸ *De bahmeșî l'am sărăcit.*

Bahmet sau bahamet, cuvânt de origină tatară, ce denumescă caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia pórta numele de Bugeac, de pe timpul năvălirîi Tătarilor în sinul ei, în urma mórții lui Ștefan Vodă. Câmpiile Bugeaculuï hrănîau înainte un soiû de cai sêlbatici ce erau fôrte apretuiți de Turci și de Tătari. Asemenea și în Dobrogea, pe malul drept a Dunării, în față cu Basarabia de jos, să găsiău hergheli de soiû bun. Caii cei mai buni însă, cei mai frumosi la faptură și mai spornici la pas erau caii din Moldova.

Cantemir dice în *descrierea Moldoviï*, că Turciî au proverb, care pomenescă de frumuseța tinerilor Persiani și de agerimea cailor Moldoveni. Acei cai erau fôrte cîntați de Unguri și de Lezi pentru remonta cavaleriei.

⁹ *Las' să mă mărturisesc.*

Grue vroescă să'sî mărturisescă păcatele înainte de a muri. Românîi sîn fôrte mult la îndeplinirea datoriilor lor de creștinî.

¹⁰ *Am ucis pe fratetei
Vitez mare ca un leu,
Care-a fost dusmanul meu.*

Unii din cântăreții adaogă mult la faptele lui Grue, după cursul inspirării și câte o-dată după nevoea rimei. Ast-fel în ediția baladelor din 1852, se citesc următoarele :

Am trăit cu sora ta,		Ș'am tăiat pe fratetei
Ș'am ucis pe maica ta,		Și am ars pe tatăl tău.

Este însă de presupus, că Ghiraî Hanul ce era bătrân nu mai avea nici tată, nici mamă pe timpul lui Grue.

¹¹ *Aman ! eă cu toți răcnă.*

Aman e strigătul Turcilor și a Tătarilor, când ei se află față cu un pericol. Aman înseamnă : Grație !

¹² *Care sôre n'a vădut,
De când măsă l'a făcut.*

Vești nota din balada lui Sêrb-sarac.

¹³ *Scântei verși din ochi îi da.*

Căi din baladele și din poveștile populare sunt hrăniți cu jărat și scot scântei de foc pe ochi și pe nări, când se aprind la fugă. A scote însă scântei verși înseamnă a simți o durere vie.

¹⁴ *Să nu-l vinși nici la Litean.*

Litean sau Litfean, locuitor din Litfania. Desele resbele ce avură Moldovenii cu Leșii, daunele ce făceau aceștia în țară, când năvăliau, și numeroasele lor călcări peste tractatele de pace, au dat cuvântului Liftă o semnificare foarte uricîosă. Liftă e sinonim de neam rău și fără credință.

¹⁵ *Ci să l vinși la un Român,
Că-î om drept și bun stăpân, etc.*

În ediția baladelor de la 1852, cu greșală s'au tipărit următoarele versuri

Să nu'l vinđi la vr'un Muntean,
Că Munteanu-ŷ om viclean.

Adevăratul cântec bătrânesc, precum l'am aflat de la un cântăreţ orb din satul Bohotinu, anume Neculaŷ Nastasi, pomenesce de Litfean, iar nu de Muntean.

¹⁶ *Veneticŷ de câte cincŷ*

Galbinŷ de Veneţia, ducăŷ mari de câte cincŷ unul ce se numesc leŷŷ.

¹⁷ *Dé's Român, sunt frate bun
Corŷ ce cal viteaz nebun.*

Admirabilă caracteristică a Românului de pe timpul vitejieŷ.

¹⁸ *ŷi vŷ tae chip snopesc.*

Adecă, ŷi tae snopurŷ, snopurŷ ca grăul.

¹⁹ *Crestinéză
ŷi botéză etc.*

Românŷ sunt fôrte bucuroşŷ de cumetrie judecând după marele număr de cumetre ce se găesc în fie-care sat. Ceremonia botezului dă loc la serbări voŷose cu mese mari ŷi cu hore.

²⁰ *ŷi ridică monăstiri
Pentru timp de năvliŷ.*

Monăstirile ce se ridicău în timpurile grele ale luptelor năstre cu veciniŷ, erau destinate a fi ŷi templul lui Dumnezeu, ŷi locuri de adăspostire pentru bătrâni, pentru femei ŷi copii, când năvăliau duşmanŷ în ţeră.

De aceea Monăstirile aveau ziduri mari ca nişte cetăŷi, bace boltile ŷi taŷniŷe pentru ascunderea sculelor, ŷi erau mai mult clădite în locuri retrase, prin munŷi ŷi în fundul codrilor.

HORIA și CLOȘCA

(Horă revoluționară)

Horia, Cloșca 's la un loc
Ș'aū aprins un mare foc
Și cântă voios în joc :

«Pe cel câmp pustiū și 'ntins
Arde-un foc de noi aprins.
Las' se ardă și se crescă,
Că-i în țara Ungurască!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc!

Ungurean, mustață lungă!
Dis-am morții să te-ajungă,
Dis-am parăi să te arță,
Dis-am crucii să te pérță
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc.

Ungurean, câne turbat!
Multe 'n lume ți-am răbdat,
Dar venit-a timpul meu,
Ca să mă resbun și eu!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc.

Cum răcnesc jivinele!
Cum s'aprind slăninele!
Cum ard toate satele
De-și curăț păcatele!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc.

M'am suit la munte 'n dor
Ș'am prins fulgerul din nor
Și de sus din înălțime
L'am isbit în Ungurime!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc!»

Horia, Cloșca la un loc,
Părăsiți de-a lor noroc,
Ard cântând voios în foc!

N O T E

Acest cântec de o formă mai regulată și mai corectă l'am pus în numărul baladelor, fiind că are un caracter istoric.

La anul 1784, Horia și Cloșca, doi vitezi români din Tran-

silvania, sătuț de jefuirile și apăsările Ungurilor, resculară țera în contra lor. Două-zeci de miș de Români răspunseră la chemarea lor și respândiră o grăză atât de mare în Maghiarime, că acesta fu silită a cere ajutor la Imperiul Austriac. Impăratul Iosif II trimise o armie întreagă asupra lui Horia și Cloșca, care după o gluptă crâncenă fură prinși la 28 Februarie 1685, și aspru pedepsiți cu mărte. Tradiția spune, că ei au fost închiși în curse de fer și purtați prin toate satele, și că apoi au fost arși de viș în ochii poporului. Adevărul e, că ei au fost frânți în rătă.

MIHU COPILUL

Ma délul bărbat,
Pe drumul săpa
Merge hăulind,
Merge chiuind
Mihu copilaș,
Mîndru Păunaș,
Paunaș de frunte
Copilaș de munte. ¹
Merge el cântând,
Din cobuz sunând, ²
Codrii desmîerdând
Din cobuz de os
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
Pe-un murgușor mic
Pin meșul nopții,
Pin codrul Hertii. ³

Mult e frunđa désă,
Nóptea 'ntunecósă
Și calea petrósă!
Dar când se urca
Și murgul călca,
Peatra scăpăra,
Nóptea lumina
Nóptea ca ȕioa.
Merge, mări, merge,
Ș'urma li se șterge
Printre frunđi cădute
Pe cărări perdute.
Merge tot mereű
Voinicelul meu
Din frunđe pocnind,
Codriű vechű trezind
Și mereű grăind :
«Haű, murgule, haű,
Pe cóstă de plai.
Ce laű tu drumul
Ș'apucű colnicul?
Orű zéoa te-apasă,⁴
Orű șaűa te'ndésă,
Orű friul cu fluturű,
Orű scumpele rafturű,
Orű armele mele
Ce lucesc ca stele,

De duci așa greu
Trupușorul meu?
— Zéoa nu mă'ndésă,
Șaúa nu m'apasă,
Friul nu mă strînge,
Chinga nu mă frînge,
Dar ce mă apasă
Și'n drum nu mă lasă,
Că s'ațin pe-ici
Patru-șeci și cincî,
Cincî-șeci fără cincî
De haîducî Levinî, ⁵
Duși de la părinți
De când erau mici
La codru 'n potici.
Ș'acum se găsesc
De benchetuesc
La valea adîncă,
La multe de stîncă,
La des păltiniș,
Mărunt aluniș;
La masă de pétră
În patru crăpată,
Cu sîrmă legată,
Cu slove săpată,
Cu slove de carte
Cu aur suflate.

Ear la masă şade ⁶
 Gata să te prade
 Ianuş Ungurean,
 Vechiul hoţoman,
 Cu barba sbârlită
 De rele 'nvechită,
 Până 'n briu lungită,
 Cu briu 'nvelită.
 El are, măi frate,
 Săbiî lungi şi late,
 Durdă ghintuită, ⁷
 Inimă-oţelită.
 Şi mai are încă
 Pe'mprejur de stâncă
 Voiniciei Levinţi
 Cu armele 'n dinţi,
 Feciorî buni de mână,
 Căliţi, tari de vână.
 Flăcăi groşi în ceafă
 Voinicî fără' de lăfă!
 Cu chivere nalte
 Cu coşile late,
 Lăsate pe spate.
 Ei te-ar auzi
 Şi s'or repezi,
 Şi amar de tine
 Şi amar de mine!

— Haï, murgule, haï
Pe cóstă de plai,
Lasă colnicul
Ș'apucă drumul,
Că ești cu Mihul!
Lasă 'n urmă-ți témă,
Că te iaă pe sémă
Istor brațe gróse,
Gróse și vênóse,
Istuia pept lat,
Lat ș'înfășurat
Istui păloșel
Cu buza de-oțel.
Unguru'î fălos ⁸
Nu'î primejdios,
Gura lui e mare
Dar nu mușcă tare.
Câți sunt ei? cincî-decî,
Șése-decî, opt-decî.
O sută ș'o mie?
Ease 'n cale'mî : vie,
Dacă vreaă să știe
Cine e Mihul,
Mihu Copilul !»
Murgul ca gândul
Lasă colnicul
Ș'apucă drumul.

«Haï, Murgule, haï,
Pe cóstă de plai
La poiana grasă,
Dumbrava frumósă
Cu érbă 'nverđită,
Cu florî înflorită!»
Eată 'n codru, eată,
Că Ianuş de-o-dată
Cum benchetueşte
Şi se veselesce
Stă, încremenesc.
Pe gândurî pornesc.
Că din când în când
Aude sunând,
Codrii resbătënd
Un mându cântic,
Cântic de voinic
Ş'un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună duşos.
Şi eată, şi eată,
Că Ianuş de-o-dată
Tresare şi sare
Şi ăice 'n glas mare.
«Voï vitejilor »
Haraminilor !

Ean stați, s'ascultați
 Ș'armele-apucați,
 Că eă cam auz
 Un glas de cobuz
 Printre frunzi sunând,
 Codrii diesmierdând.
 Decă voi vă grăbiți,
 Curând vă porniți
 Să-î eșiți în cale
 Pe deal și pe vale,
 La pod la hârtop,
 La lunca de plop,
 La poteca strîmtă,
 La cărarea frântă,
 La fântâna lină
 Cu apă puțină.
 De-a fi vr'un viteaz
 Cu floră pe obraz,
 Să nu mi'l stricați,
 Ci se mi'l legați.
 Ear vre-un fermecat
 De mueri stricat,
 O palmă să-î dați,
 Drumul să-î lăsați! »
 Unguri pornesc
 Și calea-î opresc.
 Ear cât îi zăresce,

Mihu le grăesce :
«Voï, Voïnicilor,
Haraminilor,
Cine v'a mânat,
Capul v'a mâncat!»
Și nici că sfîrșesce,
La harță pornesce ¹⁰
Și se învîrtesce,
Toți îi risipesce.
Apoi iar purcede
Pin cel codru verde.
Murgul se urca,
Și când el călca
Peatra scăpăra,
Nóptea lumina,
Nóptea ca đioa.
Ianuș, cum îl vede,
Din loc se răpede :
«Voï, Vitejilor,
Haraminilor!
Dați cu lăncele,
Dați cu flintele.
— Lăsați flintele,
Lasați lăncele,
Voï, Voinicilor,
Haraminilor !
Că eă Mihu sunt

Și vréu să vă cânt
Un mândru cântic,
Cântic de voinic,
Cum n'ați auđit
Cât veac ați trăit. »
Eată, mări, eată,
Că Mihi de-o-dată
Începe pe loc
A ȝice cu foc,
Începe ușor
A ȝice cu dor
Un cântic duios
Atât de frumos,
Munții că resun, ⁱⁱ
Șoimiș se adun
Codrii se trezecs,
Frunȝele șoptesc,
Stelele sclipesc
Și 'n cale s'opresc!
Ear Ungurii mult
Cu drag îl ascult,
Și Ianuș îndată
Ca nealtă dată
Glasu 'și îmblânȝesce,
Mihului grăesce,
La masă 'l poftesce
« Vin' tu, Mihule,

Vin, voinicule,
Să benchetuim
Și să veselim,
Ș'apoî amîndoî
Ne-om lupta noi doî.
Eî cu toî s'adun
La masă se pun,
Și benchetuesc
Și se veselesc,
Ploscele cîocnesc,
Vesel chiuesc.¹²
Dar cînd aî sfîrșit
De benchetuit,
Masă de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuș Ungurean,
Mihul Moldovean
De-o parte se duc,
La luptă s'apuc.
Cruntă-e lupta lor,
Că e pe omor.
Cine c'a pica
Nu s'a mai scula !
Ear Unguriî toî,
Lui Ianuș nepoî,
Staî de mi-î privesc,
Cum mi se 'nvîrtesc,

Cum mi se smucescū,
Cum mi se trîntescū
Ca doī zmeī, ca leī,
Ca leī paraleī. ¹³

Eată, mări, eată
Că Mihu de-o dată,

În loc se oprește,
Pe Ianuș sucește,
Sus îl opintește
Jos âncă'l isbește.

Și 'n genuchī îl pune
Și capu-ī repune.

Ear Unguriī toți,
Luī Ianuș nepoți,
Staū încremeniți,
De mórte 'ngroziți.

Mihu mi-ī trezește
Ș'ast-fel le grăește:

«Voī, copiilor,
Haraminilor!

Care s'a afla
De va ridica
Buzduganul meū,
Cât este de greū,
Durdulița mea,
Cât este de grea
Și zalele mele,

Cât îmi sunt de grele,
Acela să vie
Cu mine 'n frăție
Ca să vitejească, ¹⁴
Numele să-î crească! »
Unguriî se 'ntrecă,
La pămînt se plecă,
Și 'n zadar se 'ncerc
Nici unul nu pôte
Să ridice 'n spate
Armele culcate
Cu-aur îmbrăcate,
Cu fer ferecate.
«Voî, mișeilor,
Haraminilor!
Codrul mi'l lăsați,
Jurul apucați,
Că nu sunteți voî,
Nu sunteți ca noi
Ómenî de mândrie,
Buni de vitejie,
Ci ómenî de glótă,
Buni de sapa lată.»
Și cum ȑice 'ndată
Mihul cel voînic
Cu degetul mic
Armele 'și redică,

Pleacă pe potică
Cu murgul voios
Prin codrul frunços.
Și 'n urmă-î vuește
Codrul, clocotește
De-un mândru cântic,
Cântic de voinic,
De-un glas de cobuz
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună frumos!

N O T E

¹ *Păunaș de frunte,
Copilaș de munte.*

În locul acestor două versuri o variantă dice:

Păunaș de codru,
Vătăjel de lotru.

Înțelesul cuvântului *lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind, că însemnă bandă de hoși.

² *Din cobuz sunând.*

Cobuzul e un instrument oriental.

³ *Pin codrul Herței*

Acest codru se găsește în țera de sus a Moldoviî. El a fost mult timp locașul hoșilor celor mai vestiți. Asemenea a fost și Strunga, și Teiușul în districtul Romanului, și Bordea lângă Iași, și Lunca Mare etc.

⁴ *Orî zéoa te-apasă.*

În secolul de mijloc ómenii răsboinicî, precum și caii lor erau acoperiți cu cămăși de fer, numite zeale: prin urmare balada lui Mihai se pòte presupune că ar exista de pe epoca Cruciaterelor.

Însuși caracterul cavaleresc al eroului baladei ne întărește în această idee.

⁵ *De halducî Levinfi.*

Levent însemnă viteaz de soi. Un voinic pòte să fie de neam prost, iar un Levent trebuie să fie de neam bun.

⁶ *Iar la masă șade*

Șade în loc de șede, precum șapte în loc de șapte, provincialism din Moldova. Asemenea se ȕice *ai* în loc de *anî*, *cei* în loc de *ceri*, etc. etc. În unele părți ale României pronunțarea cuvintelor, de și mai puțin corectă, e mai dulce și chiar mai armonioasă.

⁷ *Durdă ghintuită.*

Pușca are deosebite numiri. În munții despre Ardeal e numită flintă și 'n alte localități durdă.

⁸ *Unguru-i fâlos.*

Românul e înzestrat de natură cu un spirit de observare ce l'a făcut a caracteriza în puține cuvinte némurile străine, cu carele s'a găsit în relații. Trebuie să adăogim însă că spiritul său este tot odată înarmat de un ghimpe satiric ce își arată vârful în multe din ȕicerile sale.

⁹ *Voî vitejilor,
Haraminilor !*

Înțelesul cuvântului Haramun este tâlhar; vorba e ungurească.

¹⁰ *La harță pornesc.*

După letopisițele vechi, harța era în timpul războielor începutul luptei, ceea ce numesc Francesii *escarmouche d'avant garde*. Oștile aveau hărășii sau hărășii, care făceau atacul dintâiu pentru ca să-l siléscă pe dușman a-și desveli puterile. Ómenii însărcinați cu harța erau aleși printre cei mai îndrăzneți și mai iubitori de luptă, de acolo vine cuvântul hărășagos pentru ca să exprime un om gata de cértă.

În balada lui Mihnea-Vodă și Radu Calomfirescu se vede că harța era și un joc voinesc în soiul acelor cunoscute sub numele frances de *tournoi*. Frații Buzesci și Căplescii dăc lui Radu Calomfirescu :

Noi în cale ți-am eșit,		Ha! la harță voinicéscă,
C'avem dor de harășit.		Și la jocă resboéscă.
etc. etc. etc.		

¹¹ *Munții se resun,
Șoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunzele șoptesc,
Stelele scîlpesc
Și 'n cale s'opresc*

Tabloă sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încântătoare creații ale închipuirii. Ar crede cine-va că poetul ce a improvisat balada lui Mihai este acela, care a dat viață nemuritoare Mioriței, același care a prefăcut universul într'un templu pentru nunta păstorului Moldovan cu mórtea dăcând :

Sórele și luna		Preoți, munții mari,
Mă-au ținut cununa.		Pasări lăutari,
Brași și paltinași		Paserele mi!
Î-am avut nuntași.		Și stele făclii?

12 *Vesel chiuese.*

Chiotul face parte din toate serbările și veseliile Românului; la nunț, la hore, la mese mari este obiceiul a chiui într'un ton puternic și prelungit.

13 *Ca la paralel.*

Ființe fantastice, care figurează ades în poveștile populare. În locul acestor două versuri unui cântăreț dic :

*Ca doi voinicel,
Puișori de zmei.*

Alții schimbă compararea și spun :

*Ca doi negri tauri
Și ca doi balauri.*

14 *Ce să vitejescă;
Numele să'i crească.*

Cântărețul, care la începutul baladei numea pe Mihai vătăjel de lotru, cânta în locul versurilor de mai sus pe aceste următoare :

*Ca să vitejescă
Și 'n frunzi să hojescă :*

Tot acela dicea mai departe :

Că nu sunteți voi,	Vrednic de hojie
Nu sunteți ca noi	Și de sapă lată
Bun de hațducie,	Și de cea lopată.

După idea mea balada lui Mihai este de preferat așa cum este aicea prescrisă și cum mi-a cântat-o un vânător de la Bicăz, pe malul Bistriței, anume Ștefan Nour. — Eroul baladei e despoiat de nuanțele hojiei, și rămâne cu nobila figură a unui cavalier din secolul de mijloc.

CÂNTECELE LUÎ STEFAN VODĂ

 Stefan, Stefan Domn cel mare
Sémên pe lume nu are
De cât numai mândrul sóre!

Din Sucéva când el sare,
Pune peptul la hotare
Ca un zid de apărare!

Brațul lui fără 'ncetare
Bate ordele Tătare,
Bate cétele Maghiare.

Bate Leși din fugă mare,
Bate Turcî pe zmeiî călare
Și'i scutesce de 'ngropare.

Lumea 'ntrégă stă 'n mirare,
Țera-î mică, țera-î tare
Și dușmanul sporîu nu are!

ALTUL

Stefan, Stefan Domn cel mare,
In Sucéva cuibu 'și are
Ca un Șoim voinic și tare.
Din Sucéva, când el sare,
Ți și nópte, de călare,
Se bate 'n patru hotare.
Pe Tătari îi căsăpesce,
Pe Ungurî îi pîrjolesce ¹
Și pe Turcî îi risipesce.
Ear pe Leși cu chica tare ²
Îi avîntă 'n spîndurare
Și'î înjugă, ca se are! ³

N O T E

¹ *Pe Ungurî îi pîrjolesce.*

Alusie la bătălia de la Baia unde o mulțime de Ungurî au perit în focul aceluï oraș.

² *Ear pe Leși cu chica tare
Îi avîntă 'n spîndurare.*

Intr'una din năvălirile Leșilor în Moldova, Stefan Vodă i-a surprins într'un codru, și pe câțî din ei a robîi i-a spîndurat

de p^{er} în copac^î. După acea nenorocită expediție Regele polon întorcându-se în ț^{er}a lui, a dat un decret poroncind ca to^{ți} Leșⁱⁱ să p^{or}te chica scurtă. (Tradiție.)

³ *Și'î înjugă ca să are.*

Alusie la Dumbrava roșie ce a fost arată de Leșⁱⁱ înjuga^{ți} la plug și semănată apoⁱ cu ghindă.

CÂNTECUL LUI MICHAÎU VITÉZUL

Auđit-ați de-un Oltean,
De-un Oltean, de-un Craiovean
Ce nu'î pasă de Sultan r

Auđit-ați de-un vitéz,
Care vecinic șede trez,
Cât e țera la necaz r

Auđit-ați de-un Michaî
Ce sare pe șapte cai
De strigă Stambulul vai?

El e Domnul cel vestit,
Care 'n lume a venit
Pe luptat și biruit.

Spue riul cel Oltean,
Spue valul Dunărean
Și codrul Călugărean.

Câte lupte a privit,
Câte oști a mistuit
Câte óse-a înălbit.

Mulți ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad !

Spue corbiî munților
Și fiarele codrilor,
Care-a fost nutrețul lor ?

Fost-aũ leșurî tătărescî,
Și Turcescî și Ungurescî
Date 'n sabiî românescî !

Aleleî ! Michaî, Michaî !
Căci de noi milă nu ai
Să ne scapi de-amar și vai !

N O T E

Acest cântec l'am găsit scris într'o psaltire fórte veche din biblioteca Mănăstirii Némțului. De desubtul cântecului eraũ următóarele cuvinte scrise cu slovă călugărescă: *Scrisus'aũ acest vîers bētrân de mine, ieromonahul Paisie, credincîos rob a lui Dumnezeuĩ, ear eũ l'am auđit și l'am învēfat de la reposatul bunul meũ, Stoēn Folde, Armășelul.*

DOINA

Doină, Doină, cântec dulce!
Când te-aud nu m'aș mai duce.
Doină, doină, vîers cu foc!
Când răsuni eă staă în loc.
Bate vînt de primăvară,
Eă cânt Doina pe afară
De mē 'ngân cu florile
Și privighitorile.
Vine érna viscolósă,
Eă cânt Doina 'nchis în casă
De'mă mai mângâiă dîlele,
Dîlele și nopțile.
Frunđa 'n codru cât învie.
Doina cânt de voînicie.
Cade frunđa jos în vale,
Eă cânt Doina cea de jale.
Doina dîc, Doina suspin,
Tot cu Doina mē mai țin.
Doina cânt, Doina șoptesc,
Tot cu Doina viețuesc!

TURTURICA

A mărită turturică,
O! sërmana, vai de ea!
Cât rămâne singurică,
O! sërmana, vai de ea!
Sbóră tristă pin pustie,
O! sërmana, vai de ea!
Mai mult mórta de cât vie.
Cât trăesce, tot jălesce,
Cu alta nu se 'nsoțesce.
Trece pin pădurea verde,
Dar ea pare că n'o vede.
Sbóră, sbóră până cade
Și pe lemn verde nu șade,
Iar când stă câte odată,
Stă pe ramură uscată
Orî se pune pe o stâncă
Și nicî bea, nicî nu mănâncă.
Unde vede apă rece,
Ea o tulbură și trece;
Unde vede-un vênător,
Către el se duce 'n sbor.

FRATELE RĂSLEȚ

(DOINĂ)

Frunză verde pădureț,
Olîolîo ! frate răsleț,
Ce nu vii să ne mai vezi?
Că de când te-ai răslățit,
Pe la noi n'ai mai venit
Să vezi cât ești de jălit!
Cum te plînge maica ta,
Cum te plînge nevasta,
Cum te plîng surorile
De cu ȝiorî ca florile.
De plîns ochiî li se strică,
Frunza 'n codru se despică.
De dor mare nesfîrșit
Fața lor s'a vestejit
Ca frunza stejarului
De-atinsul brumarului.

— Alei! Surorî ce-am avut,
Cât din ochi eă v'am perdut,
Multe rele-am pătimit,
Mult amar am înghițit!
Că mama când m'a făcut,
Atuncî bine î-a părut,
Iar când nașa m'a scăldat,
Atuncî rău m'a blăstemat,¹
Că cu plânsul nu 'ncetam
Și din somn o deșteptam.
Mama 'n brațe mă lua
Și la sîn mă legăna
Și cu lapte m'adăpa,
Dar cumplit mă blăstema
Să fiu în lume de chin,
Să trăesc ca un străin
Și de viață se n'am parte
Și de ea se fiu departe.
Gândul ei s'a împlinit
Și de voi m'am răslățit
Cu sufletul amărît!»

N O T E

¹ *De când nașa m'a scăldat,
Atuncî rău m'a blăstemat!*

Când se scaldă copilul după naștere, obiceiul este de a se pune în scăldătoare zahăr, grâu sau orz, vin și sămînță sau flori

de bujor, dacă copilul e de parte bărbătească, și atunci nașa îi menesce să-î fie vîleța dulce ca zahărul și mănósă ca grăul; să ajungă a fi mândru ca un bujor, și precum vinul se întăresce cu cât se învechîesce, asemenea finul să tot crească în putere, cu cât a înainta în vîrstă.

Dacă însă copilul e de parte femească, nașa îi pune în scăldătoare zahăr, o pană de păun sau de porumb și foî de trandafir, menindu-î să aibă traîu dulce și îmbelșugat și să ajungă ușoră la mers ca pana și frumîrea la chip ca flórea trandafirului.

HAIDUCUL RĂNIT

Peste cel dél îndelungat
Sue-se-un car ferecat
Cu'n haïduc de el legat.
Iar aprópea carului
E mama haïducului,
Mama plânge și iar plânge,
Șterge ranele de sânge
Și tot ȑice la cei boi:
«Rogu-mă plângênd de voi,
Duceți caru 'ncetișor,
Că'i rănit bietul fecior!»
Boiș mersu 'și legăna
Iar voinicul suspina:
«Du-te, mamă, cu norocul
Și mă lasă-aici cu focul,
Că de-acum nici mama póte
Să mă scape de la mórte!»

Cât am fost eă neatins,
Multe curse am învins,
Mulți Săcuî am secerat
Ca să'mî fac pămênt curat,
Dar acum mi-a venit rîndul
Să me duc și eă ca gîndul,
Să mă duc din acest loc
Unde-î robota de foc !»

VRĂBIUȚA

Vrăbiuță de pe dél,
Sbori degrabă în Ardél
Și te 'ntorce de îmi spune
Orî vestî rele, orî vestî bune,
Du-te, veđi dacă mai sunt
Frați de-aî mei pe-acest pămênt,
Saū dacă ȳ-a omorît
Ungureanul cel urît?
De-or fi vii, să mă reped
Intr'o fugă, ca să'î vęd.
De-or fi morți, să mi-ȳ resbun
Cu-o măciucă de alun
Ce'î bună de descântat
Și morțiȳ de resbunat.

FLORICICA

Frunză verde de alună,
Mă duseiū nóptea pe lună
Să gădesc o florică
Care mult inima-mi strică,
Și s'o 'ntreb de ce 'n grădină
Plécă fruntea și suspină?
«Eū mă plec, flórea'mi răspunde,
Căci o jăle mă pătrunde;
Arde sufletu-mi și geme,
Căci mă trec fără de vreme.
Treī ȝile sunt înflorită
Ș'apoi cad de vânt pălită.
De-abia cresc și mă fac flóre;
Abia mă 'ncăldesc la sóre,
Și pe mine cade 'ndată
Umbră négră 'ntunecată,
In cât nimeni nu mă vede,
Flóre sunt orī érbă verde.»

P R U T U L

Prutule, riū blestemat!¹
Face-te-ai adînc și lat
Ca potopu tulburat!
Mal cu mal nu să zărescă,
Glas cu glas nu să lovască,
Ochî cu ochî nu să ajungă
Pe-a ta pînză cît de lungă!
Locustele, cînd or trece,
La ist mal să se înece!
Holerile, cînd or trece,
Pe la mijloc să se 'nece!
Dușmaniî țerii de-or trece,
La cel mal să se înece!
Iar tu 'n valurile tale
Să'î tot ducî, să'î ducî la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Pân' la Dunărea și 'n mare!

N O T E

¹ *Prutule, riū blestemat*

Înainte de luarea Basarabiei de Muscalî cîntecul dicea:
Nistrule, riū blestemat, fiind că tóte relele venîau de peste
Nistru.

VOÏNICUL

Cine-î tînăr și voïnic,
Ese nóptea la colnic
Fără par, fără nimic.
Fără paloș, nicî pistóle,
Numai cu palmele góle !
Cine-î tînăr și vitéz,
Bujorî pórtă pe obraz
Și la potirî se arată
Peptul gol, față curată
Și cât scóte un cuvênt
Cad neferiî la pămênt
Cum se scutur perele
Perele și merele.

BABA ȘI FATA

Sub răchită rămurată
Șede-o babă supărată
Și 'mprejur érba 'i uscată!
Ce-a fost verde a veștejit,
Ce-a fost dulce a amărît,
Ce-a fost vesel s'a măhnit!
Pe sub lunca înverdită
Trece-o fată înflorită
Și de fluturî urmărită.
Ce-a fost veșted înverdește,
Ce 'i amar se îndulcește,
Ce 'i măhnit se 'nveselește.

UNGUREANUL

Ungurean cu suman scurt,
Moghîor, Moghîorlan !
Nu şedea 'n Moldova mult,
Moghîor, Moghîorlan !
Şi te du în ţara ta
De 'ţi mănâncă slănina,
Şi 'ţi fă casă pe gunoîu
Ş'o ferécă cu usturoîu,
Ca s'o aperi de strigoî.¹
Fugî departe peste dél,
Peste dél, peste Ardél;
Că de când eşti pe la noi,
S'aû scumpit brânza de oi,
Şi de când tu te-ai ivit,
Tóte oile-aû stîrpit.

N O T E

¹ *Ca s'o aperi de strigoî.*

Vezi nota de la balada: *Monăstirea Argeşului.*

FLORILE DALBE

sculați, sculați boierî mari,
Florile dalbe!

Sculați voi, Români plugari
Florile dalbe!

Că vë vin colindători,
Florile dalbe!

Nóptea pe la cântători,¹
Florile dalbe!

Și v'aduc un Dumneđeű,
Florile dalbe!

Së vë mîntue de răű,
Florile dalbe!

Un Dumneđeű noű-născut,
Florile dalbe!

Cu florî de crin invăscut,
Florile dalbe!

Dumneșeu adevărat,
Florile dalbe !
Sóre 'n rașe lumnat,
Florile dalbe !
Sculați, sculați boeri mari,
Florile dalbe !
Sculați voi, Români plugari,
Florile dalbe !
Că pe cer s'a arătat,
Florile dalbe !
Un lucéfer de 'mpărat,
Florile dalbe !
Stea comată strălucită.
Florile dalbe !
Pentru fericiri menită.
Florile dalbe !
Iată lumea că 'nfloresce,
Florile dalbe !
Pămêntul că 'ntineresce,
Florile dalbe !
Cânt pin luncă turturele,
Florile dalbe !
La feréstră rîndunele
Florile dalbe :
Ș'un porumb frumos, leit
Florile dalbe !

De spre apus a venit,
 Florile dalbe !
 Flóre dalbă a adus,
 Florile dalbe !
 Și la căpătêiu s'aũ pus,
 Florile dalbe.
 El vë ȝice să trăiți,
 Florile dalbe :
 Între mulți anı fericiți,
 Florile dalbe !
 Și ca pomiș se 'nfloriți,
 Florile dalbe !
 Și ca ei sã 'mbêtrîniți,
 Florile dalbe.

N O T E

Colinda Florile dalbe se cântă în ajunul Crăcîunului, pe sub ferestrele caselor, de către flăcăi și băieți ce pòrtă o iconișă reprezentând născerea lui Hristos. Tot atunce ei umblă și cu *stéoa*, o stea mare de hârtie poleită și luminată pe dinuntru.

¹ *Nóptea pe la cântători.*

Romaniș împart ȝioa și nóptea în următorul chip :

Ȣ I O A

Resărirca, (sóre răsare).

Prânȝisorul, când e sórele de treș suliș.

Prânzul, când stă sórele în cruce, la amiazi.

Chindia, când e timp de tócă și apusul.

Iară nóptea se împarte în *amurgul*, în a treia *strajă*, pe la culcate.

La cântători, când cântă cocoși în miez de nópte.

La mănecate.

În ȕior, când se îngănă ȕioa cu nóptea, saú se mijesce de ȕi.

HORA UNIRII

Hai să dăm mână cu mână
Ceî cu inimă română,
Să 'nvêrtim hora frăției
Pe pământul României.

Erba rea din holde péră!
Péră dușmaniî din țéră,
Intre noi se nu mai fie
De cât florî și veselie!

Měi Muntene, měi vecine!
Vină să te prindî cu mine
Și la viață cu unire,
Și la mórte cu 'nfrățire.

Unde-î unul, nu-î putere
La nevoî și la durere;
Unde's doi, puterea crește
Și dușmanul nu sporește!

Amândoi suntem d'o mamă,
D'o făptură și d'o sémă,
Ca doi brađi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.

Amândoi avem un nume,
Amândoi o sórtă 'n lume;
Eú ți's frate, tu 'mă ești frate,
În noi doi un suflet bate.

Vin' la Milcov cu grăbire
Să 'l secăm dintr'o sorbire,
Ca să trecă drumul mare
Peste-a nóstre vechi hotare

Și să vadă sfîntul sóre
Într'o ți de sərbătóre
Hora noastră cea frățescă
Pe câmpia Românescă !.

N O T E

Am cređut de cuviință a pune hora unirii între cîntecele po-
porale, fiind că e cîntată în toate unghiurile pămîntului românesc
și a ajuns a fi chiar Marseileza Unirii Românilor

In edițiunea școlară a *Autorilor Români*

vor apărea succesiv :

Alexandru Vas., Despot-Vodă.

— Dumbrava roșie.

— Poesii populare.

— Poesii eroice.

— Pasteluri (poesii).

Alexandrescu Gr., Poesii și Fabule.

Bălcescu N., Din Istoria Românilor sub
Mihail Vodă viteazul.

Biliușcă Alin 1688, Extracție.

Polintineanu Dim., Legende istorice

Canțenir, Cronica Românilor.

Correzi, Psaltirea.

Costin Miron, Cronice din

Donici și alții, Fabule din

Dosofteiu, Viatile Săntilor.

Ivireanu Antim, Didachiile ținute în Mi-
tropolia din București.

Kogălniceanu Enachi, Letopisețul Moldovei.

Miclescu Spătaru, Cronice pe scurt a Ro-
mânilor.

Neculcea Ioan, Letopisețul țerei Moldovei.

Negru, zi Omst., Lăpusneanu, Scrisori, etc.

Odobescu Alex., Doamna Chiajna.

Poesii Populare, extrase din dif. culegeri.

Preche Grig., Domniile țerii Moldovei.

Varlam, Cazanii.